

Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers (SPOA)

Opgesteld d.d. 15 juni 2020

Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers (SPOA)
Akerstraat 92, 6411 HD Heerlen
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
Telefoon: 088 - 116 3021
Internetsite: www.spoa.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 41150815

Verslag over het boekjaar 1-1-2019 t/m 31-12-2019

SPOA jaarverslag 2019

Voorwoord

In dit bestuursverslag en deze jaarrekening geeft het bestuur inzicht in en legt verantwoording af over de werkzaamheden, het beleid en de pensioenontwikkelingen bij SPOA in 2019. Ook geeft het bestuur inzicht in de financiële positie en resultaten van SPOA.

Ontwikkeling financiële positie

De beleidsdekkingsgraad is per eind 2019 uitgekomen op 94,7%. Dit is een verslechtering ten opzichte van 2018 (100,0%).

Premie-, toeslagen- en beleggingsbeleid

De premie en het opbouwpercentage zijn in 2019 niet gewijzigd ten opzichte van 2018. Het bestuur heeft in 2019 de onvoorwaardelijke toeslag toegekend. Voor de voorwaardelijke toeslag was geen financiële ruimte beschikbaar. Het beleggingsrendement bedroeg in 2019 18,3%. Dit is beter dan de benchmark (17,3%). Jaarlijks vindt een uitgebreide evaluatie plaats van de beleggingsresultaten versus de benchmark. Er zijn geen aanpassingen in de portefeuille geweest naar aanleiding van de evaluaties in 2019.

Inrichting sleutelfuncties IORPII

Op 13 januari 2019 is de IORPII-richtlijn in werking getreden. Het bestuur heeft in 2019 de basis gelegd voor de wijze waarop de sleutelfuncties voor SPOA het beste ingericht kunnen worden. In het periodiek overleg met DNB is dit besproken, waarna het bestuur in januari 2020 een besluit heeft genomen over de inrichting. Het houderschap van de sleutelfunctie actuariael is belegd bij de certificerend actuaire, het houderschap van de sleutelfunctie risicobeheer zal worden belegd bij een bestuurslid en het houderschap van de sleutelfunctie interne audit zal door middel van insourcing extern worden belegd. Het bestuur heeft deze inrichting van de sleutelfuncties gemeld bij DNB. Als DNB heeft aangegeven geen bezwaren te hebben tegen de voorgenomen inrichting zal het bestuur sleutelfunctiehouders risicobeheer en interne audit formeel voordragen. De sleutelfunctiehouder actuariael is reeds benoemd en de benoeming is goedgekeurd door DNB.

Wijziging bestuursondersteuning

Eind 2018 heeft het bestuur besloten de bestuursondersteuning verder te professionaliseren. Dit omdat met de ondersteuning door één parttime directeur steeds meer uitvoerende taken bij het bestuur kwamen te liggen. Daarnaast vond het bestuur het continuïteitsrisico, dat bestond door de werkzaamheden slechts bij één persoon neer te leggen, te groot. Met ingang van 1 mei 2019 is de bestuursondersteuning ondergebracht bij Montae & Partners. De directeur van SPOA, de heer Siebesma, heeft zijn werkzaamheden voor SPOA per 1 juli 2019 beëindigd. Het bestuur dankt de heer Siebesma voor zijn jarenlange inzet voor SPOA.

Tot slot

Eind 2019 heeft de heer Steffens zijn functie als bestuurslid neergelegd. Het bestuur dankt ook hem voor zijn inzet de afgelopen jaren voor SPOA.

Inhoud

	Pagina
SPOA jaarverslag 2019	
Voorwoord	3
Meerjarenoverzicht	9
Bestuursverslag	
1. Karakteristieken van het pensioenfonds	11
2. Pensioenbeheer	13
3. Communicatie	23
4. Financieel	25
5. Beleggingen	28
6. Actuarieel	32
6.2 Verzekerdenbestand	34
7. Governance	35
8. Integraal Risicomanagement	39
9. Vooruitblik komend boekjaar en visie nabije toekomst	44
Organogram 2019	46
Organisatie pensioenfonds	47
Verantwoordingsorgaan	
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	49
Reactie van het bestuur	52
Intern toezicht	
Oordeel en samenvatting visitatie 2019	53
Reactie van het bestuur	54

Pagina**Jaarrekening**

Balans per 31 december	56
Staat van baten en lasten	58
Kasstroomoverzicht	60
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	61
Toelichting op de balans per 31 december	66
Toelichting op de staat van baten en lasten	74
Resultaatbestemming	78
Gebeurtenissen na balansdatum	78
Risicoparaagraaf	79

Overige gegevens

Statutaire bepaling van resultaatbestemming	91
Actuariële verklaring	92
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	94

Bijlagen	103

Meerjarenoverzicht

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantallen					
Actieve deelnemers	2.958	2.900	2.875	2.863	2.850
Gewezen deelnemers	1.202	1.222	1.194	1.125	1.096
Pensioengerechtigden	1.380	1.318	1.271	1.242	1.203
Totaal	5.540	5.440	5.340	5.230	5.149
Financiële gegevens					
Toeslagen (voorwaardelijk)					
Indexatie actieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Indexatie inactieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Beleggingen voor risico pensioenfonds (x € 1.000)					
Belegd vermogen	1.952.008	1.575.844	1.682.520	1.583.127	1.441.779
Beleggingsopbrengsten	293.509	-61.720	100.878	156.821	-5.364
Totaal rendement	18,3%	-3,4%	6,6%	11,1%	-0,1%
Reserves					
Algemene reserve	-81.865	-82.379	38.019	-76.076	-56.117
Totaal reserves	-81.865	-82.379	38.019	-76.076	-56.117

	2019	2018	2017	2016	2015
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds ¹⁾	2.014.771	1.729.332	1.678.633	1.695.050	1.524.500
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	592	641	722	828	889
Overige technische voorzieningen	406	726	772	658	658
Totaal technische voorzieningen	2.015.769	1.730.699	1.680.127	1.696.536	1.526.047
Premiebijdragen van deelnemers	32.381	31.971	29.192	28.830	28.614
Pensioenuitkeringen	37.088	35.631	34.076	32.925	31.466
Dekkingsgraad					
Actuele dekkingsgraad ²⁾	95,9%	95,2%	102,3%	95,5%	96,3%
Vereiste dekkingsgraad	115,9%	117,8%	118,0%	117,9%	118,3%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%	104,3%
Beleidsdekkingsgraad	94,7%	100,0%	100,4%	93,8%	99,1%

1) De technische voorzieningen ultimo 2019 zijn gebaseerd op de Prognosetafel AG2018, startjaar 2020; ultimo 2018 gebaseerd op de Prognosetafel AG2018, startjaar 2019; ultimo 2017 gebaseerd op de Prognosetafel AG2016, startjaar 2018; ultimo 2016 gebaseerd op de Prognosetafel AG2016, startjaar 2017; ultimo 2015 gebaseerd op de Prognosetafel AG2014, startjaar 2016. Tevens is er rekening gehouden met fondsspecifieke leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de overlevingskansen.

2) De actuele dekkingsgraad is als volgt berekend: $(-81.865 + 2.015.769) / 2.015.769 \times 100\% = 95,9\%$.

Bestuursverslag

1. Karakteristieken van het pensioenfonds

1.1 Werkingssfeer en doelstelling

De Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers (SPOA) is een beroepspensioenfonds opgericht op 30 december 1971 ten behoeve van de pensioenvoorziening van de in de openbare farmacie werkzame apothekers. Het pensioenfonds is statutair gevestigd te Den Haag. De pensioenregeling is door de Beroepspensioenvereniging Pensioenfonds Openbare Apothekers (BPOA) vastgesteld. Deelname is op grond van de verplichtstelling verplicht voor alle apothekers werkzaam in een openbare apotheek. Zij moeten zich aanmelden als deelnemer bij het pensioenfonds. SPOA heeft de plicht naar BPOA, de deelnemers en andere belanghebbenden om de verplichtstelling te handhaven.

De (statutaire) doelstelling van SPOA is overeenkomstig de bepalingen van de statuten, van de uitvoeringsovereenkomst en van het pensioenreglement, te zorgen voor een ouderdomsvoorziening voor apothekers en de verzorging van hun nagelaten betrekkingen, één en ander door middel van pensioen of andere uitkeringen, alsmede alle handelingen te verrichten die daartoe bevorderlijk zijn.

1.2 Missie van SPOA

SPOA streeft naar een passend pensioenproduct voor aangesloten apothekers en draagt hieraan bij door kwaliteitsgericht, kostenbewust, maatschappelijk verantwoord en evenwichtig te handelen. SPOA staat dicht bij (voormalig) aangesloten apothekers en hun nabestaanden en voert een solide financieel beleid.

Het bestuur van SPOA gaat bij ieder strategisch en beleidsmatig besluit zoveel mogelijk uit van deze missie.

1.3 Visie van SPOA

SPOA is een pensioenfonds van, voor en door (voormalig) aangesloten apothekers. SPOA handelt in het belang van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. SPOA ziet het als haar taak om haar belanghebbenden te voorzien van de benodigde informatie om keuzes gebaseerd op feiten te kunnen maken. Het bestuur staat daarom in contact met beroepsgeenoten en bevordert het pensioenbewustzijn van haar belanghebbenden door relevante en transparante communicatie, ook als het gaat om risico's, rechten en koopkracht van de (gewezen) deelnemer, de gepensioneerden en hun nabestaanden.

De visie heeft in het bijzonder de aandacht in de communicatie tussen SPOA en de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

1.4 Strategie van SPOA

SPOA kent een zo efficiënt mogelijk operationele uitvoering in combinatie met een gezonde bedrijfsvoering, een proactieve houding en verandervermogen door:

- De processen adequaat in te richten en vast te leggen, en op beheerste wijze te doorlopen;
- Het vermogen te beheren op basis van beleggingsbeginselen, waarbij een prudent en verantwoord beleggingsbeleid wordt vastgesteld;
- De prestaties van SPOA op het gebied van beleggen, kosten en risicomanagement te monitoren en te vergelijken met alternatieven;
- De sterkten en zwakten van de eigen organisatie te kennen en te vergelijken met alternatieve aanbieders voor pensioenen;
- Deelnemers en belanghebbenden op een begrijpelijke en relevante wijze van informatie te voorzien;
- Op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in de pensioensector en binnen de beroepsgroep.

1.5 Kernwaarden van SPOA en verantwoording beleid

Het bestuur van SPOA handelt vanuit de volgende kernwaarden:

Verbonden:

SPOA is van, voor en door (voormalig) aangesloten apothekers en handelt in het belang van zijn deelnemers. SPOA heeft korte lijnen met de beroepsgroep, heeft verstand van de apothekersbranche en het bestuur bestaat grotendeels uit beroepsgenoten. SPOA heeft oog voor de verschillen in deelnemers (jong, oud, zelfstandig, loondienst) en ziet waar de wensen gehonoreerd kunnen worden binnen de doelstellingen en taken van SPOA.

Toegewijd:

SPOA voert de aan haar toevertrouwde taken op een adequate, correcte, weloverwogen, deskundige en zorgzame wijze uit. De deelnemers kunnen op SPOA vertrouwen. SPOA werkt vanuit een robuust en solide beleidskader en de beginselen van goed pensioenfondsbestuur. De beslissingen van SPOA zijn zorgvuldig en passend binnen het karakter en de verantwoordelijkheden van het pensioenfonds. Bij inschakeling van externe partijen moeten ook die aan de normen van SPOA voldoen.

Laagdrempelig:

SPOA is aanspreekbaar op haar gedrag en besluiten. SPOA is bereikbaar en de communicatie over de pensioenregeling, de financiële positie van SPOA en de risico's die daaraan verbonden zijn voor de belanghebbenden van SPOA is helder en open. Over de invulling van de aan SPOA opgedragen taken, het gevoerde beleid en de resultaten daarvan legt het bestuur van SPOA verantwoording af aan de daarvoor aangewezen organen.

Het pensioenfonds geeft uitvoering aan het pensioenreglement zoals vastgesteld door BPOA. Deze uitvoering bestaat uit het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en houdt als 'goed huisvader' de regie over de werkzaamheden van het pensioenfonds.

Daartoe hanteert het pensioenfonds de volgende beleids- en verantwoordingscyclus:

- Beleid vastlegging: vastgelegd in het reglement en de uitvoeringsovereenkomst
- Analyse en verankering: door middel van een Asset and Liability Management Study (ALM) en vastlegging in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) en het risicomanagement beleidsdocument
- Implementatie: vastgelegd in uitbestedingsdocumenten, vermogensbeheermandaten, Service Level Agreements
- Monitoren: door middel van SLA rapportages, performance rapportages, risicorapportages en ISAE rapporten
- Verantwoording: UPO (uniform pensioenoverzicht), jaarrekening, verslag Verantwoordingsorgaan en Intern Toezicht, communicatie naar deelnemers

1.6 Opdrachtaanvaarding

Artikel 109a van de Wet verplichte beroepspensioenregeling draagt het bestuur van SPOA op te zorgen voor de formele opdrachtaanvaarding van de door de beroepspensioenvereniging BPOA ontworpen pensioenregeling. SPOA en BPOA hebben de doelstellingen en uitgangspunten opgenomen in een uitvoeringsovereenkomst.

In 2018 en 2019 is de opbouw van pensioen verlaagd van 1,3% naar 1,1% om de achteruitgang in de dekkingsgraad ten gevolge van pensioenopbouw te beperken. Wanneer onvoldoende premie wordt geheven om de toegezegde pensioenaanspraken in kunnen kopen heeft dit een negatief effect op de financiële positie van SPOA. Ook voor de jaren na 2019 heeft het bestuur besloten om de premiedekkingsgraad op 100% te houden, danwel op de actuele dekkingsgraad als deze lager is dan 100%. Na overleg tussen SPOA en BPOA en na ledenraadpleging door BPOA, heeft BPOA daarom besloten om per 1 januari 2020 de premie te verhogen en vervolgens ook per 1 januari 2021 en 2022. Desondanks is het opbouwpercentage voor 2020 verlaagd. De hoogte van de pensioenopbouw in 2021 en 2022 wordt vastgesteld in het kwartaal voorafgaand aan de desbetreffende jaren en is afhankelijk van de dan geldende parameters en financiële positie.

2. Pensioenbeheer

2.1 Pensioenregeling

De pensioenregeling is vastgesteld door de beroepspensioenvereniging BPOA en wordt uitgevoerd door SPOA. De pensioenregeling is verder uitgewerkt in het pensioenreglement.

Pensioensysteem

De pensioenregeling heeft het karakter van een uitkeringsregeling in de zin van de Wet verplichte beroepspensioenregeling en is een collectieve beschikbare premieregeling met directe omzetting in pensioenaanspraken.

Premie

De pensioenregeling is gebaseerd op een vooraf vastgestelde premie (2019: 24,7%) van de pensioengrondslag, die de deelnemers afdragen aan SPOA. Het pensioengevend inkomen is hierbij gemaximeerd op € 81.781 (2019) op fulltimebasis. De franchise is € 13.785 (2019).

Wordt de verschuldigde premie later voldaan dan de termijnen genoemd in lid 1 van artikel 18 van het pensioenreglement dan is de deelnemer door het enkele verloop van de termijn in verzuim. Vanaf de dag volgend op de in lid 1 (van artikel 18 van het pensioenreglement) bedoelde termijnen is wettelijke rente verschuldigd. Voor de wettelijke rente wordt aangesloten bij de wettelijke rente die van toepassing is op handelstransacties en bedraagt minimaal 5%.

Ouderdomspensioen

De beoogde opbouw van het ouderdomspensioen bedraagt 1,3% van de pensioengrondslag. Indien in enig jaar blijkt dat de vooraf vastgestelde premie naar oordeel van het bestuur onvoldoende is voor de beoogde pensioenopbouw dan wordt de opbouw van het ouderdomspensioen in dat jaar verminderd. In 2019 bedroeg de opbouw van levenslang ouderdomspensioen 1,1% van de pensioengrondslag. De pensioenrichtleeftijd bedraagt 68 jaar.

Voor de aanspraken op ouderdomspensioen van deelnemers en van gewezen deelnemers geldt een vaste stijging met 1,5% per jaar (onvoorwaardelijke toeslag) tot de pensioenrichtleeftijd van 68 jaar, eventueel vermeerderd met een resultaatafhankelijke verhoging (voorwaardelijke toeslag). Jaarlijks beziet het bestuur of een voorwaardelijke toeslag wordt toegekend.

Voor de ingegane pensioenen geldt uitsluitend de genoemde voorwaardelijke toeslag. De voorwaardelijke toeslagverlening is gebaseerd op de prijsindex met een toegestaan maximum van 1,5%.

Partnerpensioen

Het beoogde partnerpensioen bedraagt sinds 1 januari 2015 voor elk deelnemersjaar 1,313% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag van de deelnemer. Indien in enig jaar blijkt dat de vooraf vastgestelde premie naar oordeel van het bestuur onvoldoende is voor de beoogde pensioenopbouw, dan wordt de opbouw van het partnerpensioen in dat jaar verminderd. In 2019 bedroeg de opbouw van partnerpensioen 1,111% van de pensioengrondslag.

Voor actieve deelnemers die tevens op 31 december 2014 deelnamen aan de pensioenreglementen 1 of 2, geldt een overgangsregeling. Deze overgangsregeling houdt in dat het partnerpensioen wordt aangevuld tot het niveau van het partnerpensioen zoals verzekerd was per 31 december 2014.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen gaat in op de eerste dag van de maand volgend op het overlijden van de (gewezen) deelnemer en duurt voort tot uiterlijk de 21-jarige leeftijd van het op wezenpensioen recht hebbende kind. Het wezenpensioen bedraagt 20% van het partnerpensioen.

Voor actieve deelnemers die tevens op 31 december 2014 deelnamen aan de pensioenreglementen 1 of 2, geldt een overgangsregeling. Deze overgangsregeling houdt in dat het wezenpensioen wordt aangevuld tot het niveau van het wezenpensioen zoals verzekerd was per 31 december 2014.

Toeslagverlening

Gezien de financiële positie van het pensioenfonds heeft het bestuur moeten besluiten geen voorwaardelijke toeslag te verlenen per 1 januari 2020. SPOA houdt de achterstand in toeslagverlening sinds 2015 bij. Naar verwachting kan SPOA voorlopig geen voorwaardelijke toeslag verlenen.

In onderstaande tabel is de toeslagachterstand van de deelnemers bij SPOA per 1 januari 2020 opgenomen. De toeslagachterstand per 1 januari 2020 bedraagt 29,6%. In deze achterstand zijn de niet gerepareerde kortingen uit de periode 2008 tot en met 2014 ad 23,4% meegenomen.

Datum	Maatstaf	Toeslagverlening	Achterstand
1-1-2015			23,4%
1-1-2016	0,40%	0,00%	23,9%
1-1-2017	0,00%	0,00%	23,9%
1-1-2018	1,50%	0,00%	25,8%
1-1-2019	1,50%	0,00%	27,7%
1-1-2020	1,50%	0,00%	29,6%

Vervallen zeer kleine pensioenaanspraken

Sinds 1 januari 2019 vervallen zeer kleine pensioenaanspraken bij einde deelneming. Als het opgebouwde ouderdomspensioen bij einde deelneming op de reguliere ingangsdatum van het pensioen niet meer bedraagt dan € 2 bruto per jaar vervallen de pensioenaanspraken van een deelnemer van rechtswege bij einde van de deelneming. Dat geldt dan zowel voor het ouderdomspensioen als partner- en wezenpensioen. In 2019 had SPOA geen pensioenaanspraken met een waarde van minder dan € 2,-.

2.2 Wijzigingen in de fondsdocumenten

Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN)

Het bestuur actualiseert de ABTN elk jaar. In de bestuursvergadering van 16 december 2019 is de ABTN geactualiseerd en vastgesteld op basis van de tot dan toe genomen besluiten.

Statuten

De statuten zijn in 2019 geactualiseerd. De akte van statutenwijziging is notarieel verleden op 14 maart 2019.

Pensioenreglement

De volgende inhoudelijke aanpassingen zijn in 2019 doorgevoerd in het pensioenreglement:

- In het gehele pensioenreglement zijn de bedragen die in 2018 golden vervangen door bedragen die in 2019 gelden.
- De definitie van parttimegraad is verduidelijkt.
- De voorwaarden waaronder vermindering van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten kunnen worden verminderd zijn als gevolg van een wetwijziging aangepast.
- Opgenomen is, dat als er wettelijke rente en/of buitengerechterlijke kosten in rekening zijn gebracht, bij voldoening van een deel van het door de deelnemer verschuldigde bedrag, eerst de rente en de vergoeding voor buitengerechterlijke kosten in mindering worden gebracht op de vordering en als laatste de premievordering wordt voldaan.

Uitvoeringsovereenkomst

De meest recente versie van de uitvoeringsovereenkomst tussen de beroepspensioenvereniging BPOA en SPOA is ondertekend op 25 februari 2019.

De statuten en reglementen zijn beschikbaar op de documentenpagina van de website www.spoa.nl.

2.3 Afhandeling van klachten en geschillen

SPOA heeft een klachtenregeling die is opgenomen op de website. Iemand die het niet eens is met de wijze waarop hij of zij is behandeld of geïnformeerd, kan een klacht indienen bij de administrateur. Kan de klager zich niet vinden in de wijze waarop de administrateur de klacht heeft afgehandeld, dan kan bezwaar worden gemaakt bij het bestuur. Is een (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde het niet eens met het besluit van het bestuur over de klacht, dan kan deze terecht bij de Ombudsman Pensioenen.

In 2019 heeft de administrateur van SPOA 8 klachten ontvangen en afgehandeld. Er waren er geen klachten die hebben geleid tot een verandering in de pensioenregeling of processen die daaruit voortvloeien.

Daarnaast heeft SPOA een geschillenregeling. Iemand die het niet eens is met de wijze waarop SPOA de pensioenregeling uitvoert, maakt dit geschil rechtstreeks kenbaar aan het bestuur. Is de betrokkene het vervolgens oneens met het besluit van het bestuur met betrekking tot het geschil, dan kan bezwaar worden gemaakt bij de geschillencommissie van SPOA.

2.4 Naleving AVG en Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen

De heer Den Blanken (Sprenkels & Verschuren) is aangesteld als privacy officer voor SPOA. De privacy officer ziet onder andere toe op hoe SPOA omgaat met persoonsgegevens.

De privacy officer heeft in kaart gebracht in hoeverre SPOA voldoet aan de Gedragslijn verwerking persoonsgegevens pensioenfondsen die per 1 januari 2020 in werking is getreden.

De conclusie van de privacy officer is dat het in het privacybeleid vastgelegde beleid vrijwel volledig voldoet aan de Gedragslijn. De benodigde (minimale) aanpassingen van het privacybeleid zullen in 2020 worden doorgevoerd.

2.5 Uitbestedingsbeleid en uitbestede werkzaamheden

Uitbestedingsbeleid

Zowel het pensioenbeheer, het vermogensbeheer en de custody als de bestuursondersteuning zijn uitbesteed. Het bestuur heeft hiervoor gekozen op basis van zijn verantwoordelijkheid voor het beheer van het pensioenfonds, de vereiste professionaliteit en de noodzakelijke risicobeheersing.

Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid geformuleerd, waarin de uitgangspunten voor uitbesteding zijn vastgelegd. Dat is in lijn met de eisen die de Wet verplichte beroepspensioenregeling en de Guidance uitbesteding door Pensioenfondsen van DNB daaraan stellen. Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. Hiermee blijven de reputatie en de beheerste bedrijfsvoering van SPOA gehandhaafd.

De risicoanalyse is onderdeel van een voorgenomen bestuursbesluit om bepaalde werkzaamheden of taken uit te besteden. Mede op basis van de risicoanalyse worden selectiecriteria vastgesteld. SPOA beheerst operationele risico's door eisen te stellen aan zijn dienstverleners. Dit zijn onder andere eisen met betrekking tot continuïteit, integriteit en kwaliteit.

Het bestuur toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit onder meer aan de hand van:

- Periodieke rapportages over (de resultaten van) de uitbestede taken en werkzaamheden.
Indien van toepassing bevatten de rapportages een overzicht van normen, afwijkingen en benchmarks. De rapportages zijn bruikbaar als stuurmiddel.
- In control statements, zoals een ISAE 3402 (type 1 en 2) verklaring, waarbij de representativiteit van het pensioenfonds geborgd is.
- Compliance statements (compliance rapportages).
- Integrale kostenanalyse.
- Analyse incidenten en/of klachten (incidentenrapportage).
- Jaarlijkse evaluatie, op te stellen door de uitbestedingspartner.
- Periodiek overleg met de uitbestedingspartner over de uitbestede werkzaamheden en taken (SLA-rapportage).
- Bezoeken aan de uitbestedingspartner.

Het bestuur evalueert periodiek of de uitbestedingsrelatie nog aan de gestelde eisen voldoet. Daarnaast evalueert het bestuur het uitbestedingsbeleid minimaal eens in de twee jaar.

Administratie

AZL voert de administratie uit. De rechten en plichten van de uitvoeringsorganisatie en het pensioenfonds zijn vastgelegd in een contract, inclusief een Service Level Agreement, voor de periode van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2019. Dit contract is per 1 januari 2020 met enkele aanpassingen verlengd voor de duur van één jaar.

Gedurende 2019 heeft de kwaliteit van de dienstverlening bij AZL onder druk gestaan, als gevolg van de overgang naar een procesgerichte organisatie. De Pensioencommissie heeft hierover gesproken met de directie van AZL. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak met een aantal acties/aandachtspunten. De ontwikkelingen op deze punten zijn gemonitord door de Pensioencommissie. Het bestuur is van mening dat de kwaliteit van de dienstverlening van AZL een stijgende lijn laat zien ten opzichte van de situatie begin 2019. De meeste processen zijn eind 2019 weer binnen de SLA-normen en waar een overschrijding plaatsvindt wordt dit toegelicht. Administratief lijkt AZL de zaken op orde te hebben. De meeste zorgpunten zitten bij de telefonische en schriftelijke afhandeling van de

vragen van deelnemers. Dit is onder de aandacht gebracht van AZL en is een punt van bespreking bij een mogelijke contractverlenging eind 2020.

Het bestuur is van oordeel dat de verantwoordelijkheid voor de uitbestede werkzaamheden is geborgd, dankzij ISAE-verklaringen, periodieke rapportages, jaarlijkse evaluatie van de dienstverlening en andere contractueel vastgelegde middelen. AZL verstrekt jaarlijks een ISAE 3402-rapportage aan SPOA. AZL heeft de ISAE-rapportage over 2019 in februari 2020 opgeleverd, zodat de accountant bij de jaarwerkcontrole hierop kan steunen. Daarnaast is in maart 2020 over 2019 een ISAE3000-statement afgegeven door een externe auditor. Dit statement wordt afgegeven over de opzet en het bestaan van het Interne Beheersingssysteem van AZL van (o.a.) de business units Actuaariaat, Verslaglegging, Communicatie, Excasso, Grootboek en het SLA-proces. Deze rapportages zijn besproken in de Pensioencommissie. Deze commissie is door het bestuur aangewezen om toe te zien op het functioneren van AZL.

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is ultimo 2019 ondergebracht bij de volgende partijen:

Aandelen	Acadian (Discretionair mandaat, Eu)
	Actiam (Drie beleggingsfondsen: Eu, US/Can en Pacific incl Japan)
	Blackrock (Twee fondsen: Emerging Markets)
Vastrentende waarden	Pimco
	Blackrock
Market Neutral	Blackrock Alternative Advisors
Vastgoed	CBRE
	LaSalle Inv. Management

Caceis (voorheen Kasbank) is aangetrokken als custodian en voert de beleggingsadministratie uit.

SPOA heeft AON aangesteld als extern beleggingsadviseur.

Het bestuur is in 2019 een onderzoek gestart naar de inrichting van het vermogensbeheer. Besloten is een fiduciair manager aan te stellen. Aan dit besluit wordt in 2020 verder opvolging gegeven.

De controle op het functioneren van bovengenoemde partijen wordt primair verricht op basis van rapportages.

De Beleggingscommissie (BC) voert die controle uit onder meer aan de hand van het door het bestuur vastgestelde beleid, waaronder het beleggingsplan en het uitbestedingsbeleid. De partijen verstrekken jaarlijks een ISAE 3402-rapportage. Hiermee geven zij de Beleggingscommissie en ook het bestuur inzicht in de uitvoering van de (niet in de processen zelf, maar de kwaliteit oid) belangrijkste primaire processen.

Bestuursondersteuning

In de zelfevaluatie in 2018 heeft het bestuur de organisatie van het pensioenfonds onder de loep genomen. Pensioenfondsen opereren in een tijd waarin de eisen rondom inrichting van processen en procedures steeds meer toenemen, o.a. door wet- en regelgeving, alsmede door de activiteiten vanuit de toezichthouder. Met de ondersteuning door één parttime directeur kwamen steeds meer uitvoerende taken bij de bestuursleden te liggen, waardoor het daadwerkelijk besturen van het fonds onder druk kwam te staan. Dit alles heeft ertoe geleid dat het bestuur het besluit heeft genomen om de bestuursondersteuning verder te professionaliseren en uit te breiden.

Na een gedegen verkenning van verschillende mogelijkheden is gekozen voor bestuursondersteuning die onafhankelijk is van de uitvoerder (AZL), te weten Montae & Partners. De werkzaamheden van Montae & Partners zijn per 1 mei 2019 gestart. De voormalig directeur van SPOA heeft tot 1 juli 2019 gezorgd voor de overdracht van de werkzaamheden, waarna hij zijn functie heeft neergelegd.

Sleutelfuncties

De vervulling van de sleutelfunctie risicobeheer is uitbesteed aan Montae & Partners. De werkzaamheden zijn vastgelegd in een overeenkomst. Het houderschap van de sleutelfunctie risicobeheer is belegd in het bestuur. Mevrouw Huizinga-Arp is de beoogd sleutelfunctiehouder.

Het houderschap en de vervulling van de sleutelfunctie actuariel is uitbesteed aan de certificerend actuaire Triple A. De werkzaamheden zijn vastgelegd in een overeenkomst.

De sleutelfunctie interne audit zal middels insourcing worden belegd bij een externe deskundige.

In 7.9 leest u meer over de positie van de sleutelfunctie in de governance-structuur van SPOA.

Externe ondersteuning en controle

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan Ernst & Young.

Bij de actuariële ondersteuning maken wij onderscheid tussen adviserende en waarmerkende werkzaamheden.

Het bestuur heeft de adviserende werkzaamheden opgedragen aan Sprenkels & Verschuren. De waarmerkende werkzaamheden zijn opgedragen aan Triple A.

De heer Klijn van PFsupport is aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode.

De heer Den Blanken van Sprenkels & Verschuren is aangesteld als privacy officer. De privacy officer ziet onder andere toe op hoe SPOA omgaat met persoonsgegevens.

SPOA laat zich in haar communicatie bijstaan door haar vaste adviseur, de heer Simon van Bureau voor Strategische Pensioencommunicatie.

2.6 Uitvoeringskosten

SPOA maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten voor het vermogensbeheer. Het bestuur vindt het belangrijk om aan betrokkenen inzicht te verstrekken over de opbouw van de kosten. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM.

Uitvoeringskosten en kosten vermogensbeheer

Het bestuur rapporteert conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie over haar uitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten. In onderstaande tabel zijn conform deze aanbeveling de kosten opgenomen van:

- Uitvoeringskosten SPOA, uitgedrukt als percentage van het belegd vermogen en per deelnemer;
- Uitvoeringskosten SPOA en BPOA, uitgedrukt als percentage van het belegd vermogen en per deelnemer;
- Vermogensbeheerkosten als percentage van het belegd vermogen.

Uitvoeringskosten
(x € 1000)

	2019	2018	2017	2016	2015
Administratiekosten (AZL)					
Pensioenadministratie	615	575	563	563	570
Implementatie	27	0	0	30	121
Implementatie digitaal pensioenfonds	0	36	0	0	0
Flexfactoren / NPR	0	0	22	0	0
Bestuursadvisering	31	31	30	30	30
Boardroom	0	0	0	0	11
Communicatie	54	86	50	64	62
Wijziging reglement	0	84	0	0	0
Diverse incidentele kosten	0	44	0	0	0
Subtotaal	727	856	665	687	794
Overige kosten uitvoering					
Accountant: controle van de jaarrekening	55	51	42	42	32
Accountant: controlewerkzaamheden voorgaand boekjaar	4	1	3	0	0
Actuaris certificering	16	14	14	21	18
Actuaris jaarwerk	39	26	26	39	26
Actuaris advies	184	132	120	144	178
Actuaris kosten inzake DC kapitalen	0	9	18	0	0
AVG	0	15	0	0	0
BTW advies	25	66	35	49	27
Communicatie/web	0	6	2	2	8
Directeur	74	163	142	143	143
Bestuursondersteuning	226	0	0	0	0
Visitatiecommissie	18	18	17	16	15
Verantwoordingsorgaan (extern adviseur)	5	6	7	8	6
Vergader- en kantoorkosten	67	70	42	38	41
Deurwaarderkosten	8	1	-1	3	3
Compliance	5	20	0	4	4
Advies IT-beleid	0	9	0	0	0
Subtotaal	726	607	467	509	501
Bestuurskosten					
Vacatiegeld en bestuursvergoedingen	281	318	280	223	184
Reiskostenvergoeding	63	64	60	54	41
Opleidingen	22	15	34	35	27
Verantwoordingsorgaan	5	12	15	0	0
Opleidingen verantwoordingsorgaan	0	2	4	0	0
Subtotaal	371	411	393	312	252

Uitvoeringskosten
(x € 1000)

	2019	2018	2017	2016	2015
Overig					
Contributies en bijdragen	144	147	136	124	102
Communicatieadvies, websiteontwerp en onderzoek	101	97	75	61	60
Verzekering	6	6	6	6	6
Juridisch advies	1	1	0	12	1
Risico Management (advies, onderzoek)	37	54	46	2	21
Overig	-7	50	10	5	3
Subtotaal	282	355	273	210	193
Totaal uitvoeringskosten SPOA	2.106	2.229	1.798	1.718	1.740

Uitvoeringskosten
(x € 1000)

	2019	2018	2017	2016	2015
Kosten BPOA beroepspensioenvereniging					
Bestuurskosten	93	32	45	51	33
Kosten externe adviseurs	49	89	80	84	115
Bestuursondersteuning	3	9	4	8	25
Communicatie	5	10	25	13	6
	150	140	154	156	179
Totaal uitvoeringskosten SPOA en BPOA	2.256	2.369	1.952	1.874	1.919

Gemiddeld belegd vermogen SPOA	1.780.175	1.669.983	1.656.779	1.531.736	1.464.573
Uitvoeringskosten SPOA als % van het belegd vermogen	0,12%	0,13%	0,11%	0,11%	0,12%
Uitvoeringskosten SPOA en BPOA als % van het belegd vermogen	0,13%	0,14%	0,12%	0,12%	0,13%
Aantallen					
Actieve deelnemers	2.958	2.900	2.875	2.863	2.850
Pensioengerechtigden	1.380	1.318	1.271	1.242	1.203
	4.338	4.218	4.146	4.105	4.053

Uitvoeringskosten (x € 1000)	2019	2018	2017	2016	2015
Kosten SPOA in € per deelnemer	485	528	434	419	429
Kosten BPOA in € per deelnemer	34	32	37	38	44
Kosten SPOA en BPOA in € per deelnemer	519	561	471	457	473
Vermogensbeheerkosten	2019	2018	2017	2016	2015
Beheervergoeding vermogensbeheerders regulier	2.908	2.942	2.859	2.770	2.979
Beheervergoeding vermogensbeheerders voorgaande jaren	-1	8	1	-75	0
Bewaarvergoeding custodian	759	668	947	665	667
Beleggingsadvieskosten	398	248	181	173	201
Beleggingsadministratie	364	263	333	393	381
Beleggingsadministratie voorgaande jaren	121	0	0	0	0
Omzetbelasting	114	149	173	603	705
Directe vermogensbeheerkosten	4.663	4.278	4.494	4.529	4.933
Beheerkosten aandelen/vastgoed	0	147	350	561	1.258
Beheerkosten vastrentende waarden	0	0	0	24	16
Beheerkosten overige beleggingen ¹⁾	659	878	0	0	0
Bewaarloon en overige kosten	155	304	477	485	437
Transactiekosten ²⁾	3.312	2.168	2.675	2.843	4.596
Indirecte vermogensbeheerkosten	4.126	3.497	3.502	3.913	6.307
Totaal vermogensbeheerkosten incl omzetbelasting	8.789	7.775	7.996	8.442	11.240
Omzetbelasting	-114	-149	-173	-603	-705
Totaal vermogensbeheerkosten excl omzetbelasting	8.675	7.626	7.823	7.839	10.535
Vermogensbeheerkosten als % van het belegd vermogen incl omzetbelasting	0,31%	0,34%	0,32%	0,37%	0,45%
Vermogensbeheerkosten als % van het belegd vermogen excl omzetbelasting	0,30%	0,33%	0,31%	0,33%	0,41%
Transactiekosten als % van het belegd vermogen	0,19%	0,13%	0,16%	0,19%	0,31%

1) Dit betreft de kosten van het DPAP-fonds.

2) Transactiekosten betreffen een schatting op basis van de methodiek, welke verderop wordt toegelicht.

Financiering van de uitvoeringskosten

In 2019 werden de kosten enerzijds gefinancierd uit een opslag op de premie en anderzijds uit de kostenvoorziening (2,7% van de voorziening pensioenverplichtingen). In de financiële paragraaf is dit toegelicht.

In de onderstaande tabel wordt het resultaat op kosten in de afgelopen jaren weergegeven:

(x € 1000)	2019	2018	2017	2016	2015
Uit pensioenuitkeringen	1.007	896	856	827	633
Uit premie	1.047	1.047	1.128	1.050	1.431
Werkelijke kosten	-2.256	-2.368	-1.952	-1.874	-1.919
Resultaat op kosten	-202	-425	32	3	145

Beroepspensioenvereniging

Het pensioenfonds neemt de kosten voor de beroepspensioenvereniging voor haar rekening. Met de Beroepspensioenvereniging (BPOA) zijn afspraken gemaakt over de door BPOA in rekening te brengen kosten. Vanaf de tweede helft van 2019 ontvangt BPOA per kwartaal een vaste vergoeding voor de werkzaamheden die zij verricht in het kader van de aan hen wettelijk voorgeschreven taken. BPOA stelt hiervoor jaarlijks een begroting op die ter informatie aan SPOA wordt voorgelegd. Aan het eind van elk jaar vindt een afrekening plaats op basis van de werkelijk gemaakte kosten.

Toelichting op de vermogensbeheerkosten

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden verdeeld. De eerste categorie betreft de kosten van de beheervergoeding aan de vermogensbeheerder(s) en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 5.363 duizend, uitgesplitst in directe kosten van € 4.663 duizend, terug te vinden in de jaarrekening als kosten vermogensbeheer, en € 710 duizend aan geschatte indirecte kosten welke ingehouden zijn binnen de beleggingsfondsen. Indirecte beheerskosten worden berekend op basis van de TER (total expense ratio) van de beleggingsfondsen. Indien deze TER niet beschikbaar is, wordt voor een aantal beleggingscategorieën gebruik gemaakt van het schattingsmodel van de Pensioenfederatie.

De tweede categorie betreft transactiekosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de eerste categorie. De transactiekosten bestaan uit de aan- en verkoopkosten van de beleggingen in de effecten waarin het fonds rechtstreeks belegt en worden verwerkt als onderdeel van de aan- en verkoopprijzen. Transactiekosten binnen beleggingsfondsen worden overeenkomstig de aanbeveling van de Pensioenfederatie geïndiceerd door de in- en uitstapkosten. De transactiekosten voor bonds, rentederivaten en FX forward worden ook berekend op basis van de spreads opgegeven door de Pensioenfederatie. Deze kosten bedroegen gedurende het boekjaar € 3.312 duizend (2018: € 2.168 duizend). De stijging van de kosten wordt grotendeels verklaard door de verlaging van de rentehedge en een verlaging van het risico in bedrijfsobligaties, waarvoor enkele grote transacties hebben plaatsgevonden.

De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op circa € 8.675 duizend gespecificeerd als volgt:

Vastgoed	122
Aandelen	690
Vastrentende waarden	5.137
Overige beleggingen	660
Kosten overlay beleggingen	384
Bewaarloon	114
Advieskosten vermogensbeheer	398
Overige kosten	1.170
	8.675

3. Communicatie

3.1 Communicatiebeleid

SPOA heeft een Communicatiecommissie. Deze commissie zorgt voor de beleidsvoorbereiding en geeft sturing aan de uitvoering van het communicatiebeleid. Begin 2017 heeft het pensioenfonds een communicatiebeleidsplan 2017 t/m 2019 geschreven. Jaarlijks wordt dit uitgewerkt in een communicatiejaarplan.

3.2 Doelstellingen

De belangrijkste doelen van het communicatiebeleid 2017-2019 zijn:

a. Verbetering van de beeldvorming SPOA

Zorgen voor een juiste en evenwichtige beeldvorming van pensioen bij SPOA. Het gaat om de financiële positie, de voordelen van deelname, zoals rendementen en passende pensioenvoorziening. Daarnaast heeft de deelnemer een betrouwbaar beeld van de kwaliteit, de kosten en de opbrengsten van zijn pensioen en de risico's. Hij kan een weloverwogen oordeel vormen over de toegevoegde waarde en de prestaties van SPOA.

b. Deelnemer in control

Met de komst van digitale communicatie, het administratieportaal, het deelnemersportaal, de Berichtenbox en mijnpensioenoverzicht.nl heeft de deelnemer steeds meer mogelijkheden om zijn pensioen te plannen. Wanneer hij wil, waar hij wil en hoe hij wil. De self service die SPOA biedt, moet goed functioneren en bieden wat de deelnemer nodig heeft om in control te zijn.

c. Aansluiten bij de ontwikkelingen binnen de beroepsgroep

De groep apothekers in loondienst groeit snel ten opzichte van de groep zelfstandig gevestigde apothekers. Daarnaast is de opbrengst van de verkoop van een apotheek bij pensionering steeds minder vaak onderdeel van de pensioenvoorziening van apothekers. Dit heeft gevolgen voor de pensioenplanning van de deelnemers. De communicatie van SPOA moet op deze ontwikkelingen blijven inspelen door deelnemers duidelijk te maken hoe zij met SPOA een zo goed en passend mogelijk pensioen kunnen opbouwen.

d. Voldoen aan regelgeving

Digitalisering, de deelnemer centraal, Pensioen 123 en het nieuwe UPO staan op de agenda. SPOA wil voldoen aan alle wettelijke bepalingen en richtlijnen op het gebied van pensioencommunicatie met in deze beleidsperiode ook expliciet aandacht voor risico's en beheersmaatregelen bij communicatie.

3.3 Communicatiestrategie

SPOA richtte zich in 2019 op de positieve ontwikkeling van het pensioenbewustzijn onder haar deelnemers en van haar imago. SPOA stelt de (verwachte) financiële situatie van de deelnemer daarbij centraal. Daarvoor bepaalt SPOA de waarden die zij belangrijk vindt binnen haar imago en het pensioenbewustzijn. Jaarlijks brengt SPOA de situatie en de slagkracht van haar communicatiemiddelen in kaart. Vervolgens bepaalt SPOA eveneens jaarlijks de gewenste situatie, worden doelstellingen en boodschappen geformuleerd en worden de communicatiemiddelen om deze boodschappen over te brengen geselecteerd. Daarnaast wordt jaarlijks bepaald hoe de communicatiemiddelen verder kunnen worden verbeterd.

3.4 Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

SPOA maakt gebruik van een klankbordgroep van deelnemers om de aansluiting van de communicatie bij de doelgroep verder te optimaliseren.

In 2019 kreeg de financiële situatie en daarmee samenhangend de kans op een verlaging van de opgebouwde pensioenen veel aandacht in de communicatie. Het onderwerp stond structureel centraal op de website, in de nieuwsbrief en in andere communicatiemiddelen. Eind 2019 was de boodschap, na de maatregel van Koolmees, dat SPOA de pensioenen in 2020 nog niet hoeft te verlagen. Een verlaging op een later moment is echter reëel, op basis van de op dit moment geldende regelgeving.

De jaarlijkse deelnemersbijeenkomst van SPOA is in 2019 vervangen door een webinar.

Naast het webinar en de wettelijk verplichte communicatiemiddelen, verstuurt SPOA nieuwsbrieven aan de deelnemers en worden nieuwsberichten op de website geplaatst. De nieuwsbrieven worden digitaal verstuurd, tenzij de deelnemer heeft aangegeven deze per post te willen blijven ontvangen.

4. Financieel

4.1 Premie

Premiebeleid SPOA

Pensioenfondsden zijn verplicht om een zuiver kostendekkende premie te berekenen. SPOA stelt de kostendekkende premie vast met een zogeheten premiedemping. Deze demping vindt plaats op basis van een verwacht rendement. Door het dempen van de premie kan de feitelijke premie lager zijn dan de (niet-gedempte) actuariële benodigde premie. Jaarlijks wordt getoetst of de pensioenopbouw in de pensioenregeling kan worden gefinancierd uit de geldende premie. Indien de feitelijk betaalde premie onvoldoende is om de pensioenopbouw te financieren, kan de pensioenopbouw in het betreffende jaar verlaagd worden. De toetsing van de premie, bestaat uit twee onderdelen:

- de wettelijke toets op kostendekkendheid (op basis van de gedempte kostendekkende premie)
- een aanvullende premietoets

Premie 2019

De premie bedroeg in 2019 24,7% van de pensioengrondslag (2018: 24,7%). De pensioenopbouw bedroeg 1,1% van de pensioengrondslag in 2019, wat lager was dan de beoogde pensioenopbouw van 1,3%. Op basis van de aanvullende premietoets is de pensioenopbouw in 2019 zodanig vastgesteld, dat de dekkinggraad van SPOA niet beïnvloed werd door de combinatie van de premie en pensioenopbouw.

De zuiver kostendekkende premie, gedempte kostendekkende premie en feitelijke premie zijn als volgt samengesteld:

(x € 1.000)	2019	2018
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Bijdragen van apothekers	32.381	31.824
– Inkoopsommen (uit NN kapitalen)	0	147
	32.381	31.971
De zuiver kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuariële benodigd	33.054	31.017
– Opslag in stand houden vereist vermogen	5.884	5.583
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.249	1.472
	40.187	38.072
De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuariële benodigd	13.781	13.369
– Opslag in stand houden vereist vermogen	2.453	2.406
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.249	1.472
– Voorwaardelijk	6.648	6.525
	24.131	23.772

De actuarieel benodigde koopsom is voor de zuiver kostendekkende premie vastgesteld op basis van de DNB-rentetermijnstructuur per 31 december 2018. De solvabiliteitsopslag is gelijk aan 17,8%, zijnde het strategisch vereist eigen vermogen voor risico fonds per eind 2018.

Over het boekjaar 2019 bedroeg de feitelijk ontvangen premie € 32.381 duizend. De feitelijk ontvangen premie is derhalve lager dan de zuiver kostendekkende premie, maar hoger dan de gedempte kostendekkende premie.

Premie 2020 en verder

Eind 2019 hebben de leden van BPOA in een algemene ledenvergadering besloten tot een verhoging van de premie per 1 januari 2020 naar 26,7% en een verdere verhoging van de pensioenpremie in de jaren 2021 en 2022 naar respectievelijk 28,7% en 30,7%. Vanaf 2020 geldt een aangescherpte aanvullende premietoets. SPOA hanteert vanaf 2020 een minimale premiedekkingsgraad van 100%, tenzij de dekkingsgraad van SPOA lager is dan 100%. In dat geval is de minimale premiedekkingsgraad gelijk aan de actuele dekkingsgraad van SPOA. Bij een premiedekkingsgraad van 100% is de premie exact gelijk aan de aangroei van de voorziening pensioenverplichtingen door pensioenopbouw. Voor de vaststelling van de premie voor het jaar 2020 heeft het bestuur een minimale premiedekkingsgraad van 90% vastgesteld. Dit percentage sloot aan bij de actuele dekkingsgraad op het moment van besluitvorming. Als gevolg hiervan is het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen vastgesteld op 0,9% in 2020. Het opbouwpercentage voor de komende jaren wordt jaarlijks in het laatste kwartaal van het voorgaande boekjaar vastgesteld.

4.2 Ontwikkeling dekkingsgraad

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen (het vermogen) en de verplichtingen (de uit te keren pensioenen, nu en in de toekomst) van SPOA.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is een voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen twaalf maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen dan de actuele dekkingsgraad. Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds was ultimo 2019 94,7% (ultimo 2018 was deze 100,0%).

Het dekkingsgraadverloop van het afgelopen jaar is als volgt (in percentages):

- De eerste rij is de dekkingsgraad per maand einde (de actuele dekkingsgraad genoemd).
- De tweede rij geeft de beleidsdekkingsgraad weer: dit is het 12-maands gemiddelde van de dekkingsgraad per maand.

Deze dekkingsgraad is de dekkingsgraad op basis waarvan beleidsbeslissingen worden genomen.

	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Dekkingsgraad ultimo maand	96,6	97,4	96,6	97,5	95,0	95,0	93,9	90,3	91,4	93,2	93,7	95,9
Beleidsdekkingsgraad	99,3	98,9	98,6	98,3	97,9	97,5	96,9	96,1	95,3	95,0	94,7	94,7

De dekkingsgraad wordt enerzijds beïnvloed door de ontwikkeling van de verplichtingen en anderzijds door de ontwikkeling van het vermogen. In de volgende paragrafen wordt op beide ontwikkelingen een toelichting gegeven.

Reële dekkingsgraad

Naast de (beleids)dekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van SPOA. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij pensioenen volledig

meestijgen met de prijzen. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen. Ultimo 2019 bedroeg de reële dekkingsgraad 79,3% (ultimo 2018 was dit 84,5%).

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad van SPOA is lager dan de vereiste dekkingsgraad (per ultimo 2019 115,9%), waardoor sprake is van een tekort. Het pensioenfonds heeft daarom een herstelplan. Daarin is vastgelegd welke maatregelen worden ingezet om binnen tien jaar het vereist eigen vermogen te behalen. In het eerste kwartaal van 2020 heeft de jaarlijkse update van het herstelplan plaatsgevonden.

Voor SPOA bestaat daarnaast de situatie dat de beleidsdekkingsgraad zich voor het vijfde opeenvolgende meetmoment onder het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad bevindt. Er geldt de regel dat de beleidsdekkingsgraad niet langer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad mag zijn. Op basis van het huidige herstelplan doet deze situatie zich naar verwachting op 31 december 2020 voor en kan het pensioenfonds zich zonder aanvullende maatregelen niet herstellen tot het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad. In dat geval is een verlaging van de opgebouwde pensioenaanspraken en -uitkeringen noodzakelijk.

Haalbaarheidstoets

Met een haalbaarheidstoets kijkt een fonds naar het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is gelijk aan de som van de verwachte uitkeringen conform fondsbeleid gedeeld door de som van de verwachte uitkeringen zonder (opbouw)korting en volledig prijsgeïndexeerd. Het pensioenfonds bekijkt of de afgesproken ambities kunnen worden gerealiseerd over een tijdshorizon van de komende 60 jaar, of het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is en of SPOA voldoende herstelcapaciteit heeft. Als dat pensioenresultaat onvoldoende zou zijn, overlegt SPOA met sociale partners welke maatregelen het kan nemen om het verwachte pensioenresultaat op het gewenste niveau te brengen. De haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd aan de hand van de risicohouding van het pensioenfonds. De risicohouding van een fonds is de mate waarin een fonds (na overleg met BPOA en het Verantwoordingsorgaan) beleggingsrisico's kan en wil lopen.

De volgende grenzen zijn in het kader van de risicohouding op lange termijn vastgesteld:

- Ondergrens 1: Vanuit de situatie waarbij de beleidsdekkingsgraad gelijk is aan Vereist Eigen Vermogen dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 90%.
- Ondergrens 2: Vanuit de feitelijke beleidsdekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat ten minste gelijk te zijn aan 90%.
- Ondergrens 3: Vanuit de feitelijke beleidsdekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan in het geval van een "slechtweer scenario" (lees: 5e percentiel) 35% te bedragen.

Vanaf 1 januari 2016 moet de haalbaarheidstoets jaarlijks worden herhaald. In 2019 bedroeg het verwacht pensioenresultaat 97,8% en in 2020 104,8%.

5. Beleggingen

5.1 Beleggingsbeleid SPOA

Het strategisch beleggingsbeleid wordt vastgesteld op basis van de beleggingsbeginselen, de ALM-studie, het strategisch beleggingskader en de risicohouding van het fonds. Tevens zijn investment cases opgesteld ten behoeve van de vastlegging van de overwegingen om in een beleggingscategorie te beleggen.

Een belangrijk onderdeel in de besluitvorming is de ALM-studie. De laatste ALM-studie heeft in 2017/2018 plaatsgevonden. In 2020 is gestart met een nieuwe ALM-studie. Als gevolg van de Coronacrisis worden de eerste resultaten opnieuw doorgerekend om beter zicht te krijgen op de impact van de nieuwe economische situatie op het beleggingsresultaat van SPOA.

De Beleggingscommissie (BC) monitort het beleggingsbeleid en brengt hierover verslag uit aan het bestuur.

5.2 Beleid in hoofdlijnen

De strategische verdeling en de feitelijke verdeling is hieronder weergegeven.

Beleggingscategorie	Ultimo '19	Ultimo '18	Norm	Minimum	Maximum
Aandelen	24,5%	28,5%	25,5%	20,0%	31,0%
Vastrentende waarden	68,9%	63,0%	66,5%	60,0%	74,0%
Onroerend goed	0,9%	1,3%	2,0%	0,0%	5,0%
Market Neutral	5,6%	6,6%	6,0%	3,0%	7,0%
Liquide Middelen	0,1%	0,6%	0,0%	-5,0%	5,0%
Totaal	100%	100%	100%		

Renteafdekking

Het renteafdekkingsbeleid kan worden gekarakteriseerd als een dynamisch renteafdekkingsbeleid. SPOA maakt gebruik van een renteafhankelijke afdekking. Per ultimo september 2017 is deze systematiek geïmplementeerd. De gekozen renteafhankelijke staffel past binnen de korte termijn risicohouding van het fonds. Na implementatie van deze wijze van renteafdekking is de renteafdekking op basis van de marktrente ultimo 2019 42%.

In 2019 is er één wijziging doorgevoerd binnen de matchingportefeuille. Begin 2019 is de duratie van de global credits portefeuille verlaagd. De motivatie hiervoor is dat een ALM-analyse heeft aangetoond dat de aanpassing naar verwachting leidt tot een betere rendements-/risicoverhouding versus de verplichtingen en een lagere kans op korting zowel op korte als lange termijn.

Valutabeleid

Het valutarisico van de aandelenregio's Europa, Pacific en Noord-Amerika wordt voor de valuta's USD, GBP, AUD, JPY, CHF en CAD 100% afgedekt op basis van de weging van deze valuta in de aandelenbenchmark. Het valutarisico van aandelen Opkomende Markten wordt voor 50% afgedekt middels USD-termijncontracten. Binnen vastrentende waarden wordt het valutarisico voor de Global Aggregate Credits voor 100% afgedekt.

Tactische allocatie vastrentend - aandelen - vastgoed

Er vindt geen tactische allocatie over de beleggingscategorieën plaats. Jaarlijks wordt de weging van de portefeuille zo nodig bijgesteld naar de normweging. In principe vindt op 1 mei de herbalancering van de benchmarkwegingen plaats naar de vaste gewichten zoals genoemd in de tabel met de normportefeuille.

5.3 Maatschappelijk verantwoord beleggen

In 2017 heeft het fonds het beleid op Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) geëvalueerd. Uit deze evaluatie volgde dat het fonds de 10 United Nations Global Compact Principles als standaard wenst te hanteren, in combinatie met engagement en voting waar mogelijk.

Op 1 januari 2013 is wetgeving omtrent beleggingen in clustermunitie in werking getreden. De beleggingen van het pensioenfonds voldoen aan deze wetgeving.

Voor de aandelenregio's Noord-Amerika, Europa en Pacific wordt uitsluitend belegd in aandelen die voldoen aan fundamentele beleggingsbeginselen (ESG-criteria) zoals die door ACTIAM zijn geformuleerd. De beginselen zijn gebaseerd op internationale verdragen, conventies en 'best practices', zoals de UN Global Compact. Ondernemingen worden beoordeeld op naleving van richtlijnen met betrekking tot:

- rechten van de mens;
- fundamentele arbeidsrechten;
- bestrijden van corruptie;
- zorg om het milieu;
- gebruik van wapens;
- klant- en productintegriteit.

Schendingen van de beginselen kunnen leiden tot uitsluiting. Buiten de vereiste wettelijke uitsluitingen vindt geen uitsluiting plaats bij de aandelenportefeuille Emerging Markets gezien de beperkte omvang van de uitsluiting in relatie tot de forse kosten die omzetting van deze minder liquide beleggingscategorie met zich mee zou brengen.

5.4 Monitoring

Het bestuur ontvangt maandelijks en per kwartaal performancerapportages respectievelijk risicorapportages van de custodian. De custodian berekent onafhankelijk van de vermogensbeheerders de performance en de benchmark van zowel het totaal van de portefeuille als van de verschillende deelportefeuilles.

5.5 Ontwikkelingen in de portefeuille en rendementen van SPOA

In onderstaand overzicht zijn de beleggingsrendementen en de benchmarks van het fonds over de afgelopen jaren weergegeven.

Categorie	2019	SBM 2019	Ann. 3 jaar	Ann. 3 jr SBM	Ann. 5 jaar	Ann. 5 jr SBM	Ann. 10 jaar	Ann. 10 jr SBM
Aandelen	22,4	22,1	9,0	8,7	7,5	6,4	7,8	7,0
Vastrentende waarden	18,7	17,9	6,1	5,4	5,7	5,2	9,4	8,8
Market Neutral	1,7	-0,4	1,4	-0,3	2,1	0,2	2,5	0,5
Vastgoed ¹⁾	0,3	0,3	1,3	1,3	4,2	4,2	2,4	2,4
Totaal	18,3	17,3	6,8	5,8	6,2	5,3	8,6	7,6

1) De allocatie naar vastgoed wordt afgebouwd naar 0%. Eind 2019 bedroeg de waarde van de vastgoedbeleggingen nog slechts 0,9% van de waarde van de portefeuille. De impact van deze portefeuille op de performance van het fonds is niet meer significant.

Toelichting: SBM is de SPOA benchmark. De in de tabel getoonde SBM is een gewogen gemiddelde van de gehanteerde benchmark indices per beleggingscategorie c.q. mandaat. Het rendement is inclusief valuta hedge.

Vergelijking met de benchmark

Aandelen, vastrentende waarden en market neutral hebben een hoger rendement behaald dan de maatwerk SBM. Deze benchmark is vooraf gedefinieerd en vormt een representatieve maatstaf voor de beoordeling van de behaalde rendementen gezien de specifieke kenmerken van elk mandaat.

Vanwege het ontbreken van een passende benchmark voor de vastgoedportefeuille, wordt het eigen rendement als benchmark gehanteerd.

Aandelenmarkten

Binnen de aandelenportefeuille voert alleen Acadian een actief beleggingsbeleid. De rest van de portefeuille is belegd in passieve mandaten.

Na het negatieve sentiment eind 2018 trokken de aandelenmarkten begin 2019 weer aan. Ondanks de onzekere tijden wegens de teruglopende economische groei, Brexit, de Handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China en de rellen in Hong Kong heeft de aandelenportefeuille een rendement van 22,4% gerealiseerd.

Vastrentende waarden en rente

De vastrentende waarden portefeuille wordt actief beheerd.

In 2019 is de rente sterk gedaald. Wereldwijd zagen centrale banken de economische groei teruglopen. Om de inflatie op peil te houden heeft de Fed de rente in 2019 met 75 basispunten verlaagd en heeft de ECB de rente met 10 basispunten verlaagd naar -0,50%. Daarnaast heeft de ECB het kwantitatieve verruimingsprogramma opnieuw toegepast, waarmee 20 miljard aan obligaties per maand wordt opgekocht.

De zoektocht naar rendement heeft de spreads omlaaggedrukt. De vastrentende waardenportefeuille heeft door de daling van de rente en de spreads een rendement van 18,7%, een outperformance van 0,8%, gerealiseerd.

Vastgoed

De vastgoedportefeuille wordt beheerd door CBRE. Deze portefeuille wordt belegd in een aantal niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen. Gezien het specifieke karakter van deze beleggingen is geen goede benchmarkindex voorhanden. De benchmark wordt daarom gelijkgesteld aan het behaalde rendement. Het rendement op de vastgoedportefeuille bedroeg dit jaar 0,3%.

Market Neutral portefeuille

De DPAP-portefeuille is een breed gespreide, alternatieve portefeuille met een conservatief risicoprofiel waarbij belegd wordt in meer dan 30 onderliggende hedge funds. Door de grote spreiding is het resulterende risico in verhouding tot traditionele beleggingscategorieën, zoals aandelen en vastrentende waarden, laag. De DPAP-portefeuille heeft dit jaar een rendement behaald van 1,7%.

Een negatieve bijdrage over 2019 is de verkoop geweest van het belang in het niet liquide BAA Co-Investment fonds. Dit fonds betrof een legacy participatie welke destijds bij de start van de DPAP-portefeuille is ingebracht. Dat fonds bevond zich in een liquidatiefase en bestond nog uit één belegging, welke is verkocht.

Lange termijn rendementen SPOA

SPOA richt zich voor de bepaling van het beleggingsbeleid op de lange termijn. Onderstaande tabel toont de netto resultaten op de lange termijn performance van de portefeuille versus de SPOA benchmark.

Performance overzicht SPOA Beleggingsportefeuille 2010 – 2019

Geannualiseerd (in %)	3 jaar	5 jaar	10 jaar
SPOA	6,7	6,1	8,4
Benchmark	5,8	5,3	7,6

Over negen van de tien jaren is een betere performance dan de benchmark behaald. SPOA heeft op lange termijn ten opzichte van de benchmark na kosten een circa 0,8% betere performance per jaar behaald.

Jaarlijks vindt een uitgebreide evaluatie plaats van de beleggingsresultaten versus de benchmark. Dan wordt ook de invulling van de portefeuille geëvalueerd. Er zijn geen aanpassingen in de portefeuille geweest naar aanleiding van de evaluaties in 2019.

5.6 Vooruitblik 2020

Over het afgelopen jaar zijn hoge rendementen behaald mede als gevolg van de dalende rente. Deze daling resulteerde in een sterk rendement voor vastrentende waarden. De kanttkening is dat de verplichtingen harder zijn gestegen. De centrale banken hebben wereldwijd de rente verlaagd om de stagnerende economie, wegens de volatiele tijden, te stimuleren. De huidige rentestanden zijn echter dusdanig laag dat de effectiviteit van verdere verlagingen terugloopt. Door de lage of negatieve actuele rentes zijn de verwachte rendementen van hoge kwaliteit vastrentende waarden naar de toekomst toe ook zeer laag. Aandelen hebben over 2019 een goed rendement gerealiseerd. Ondanks de volatiele tijden vonden er geen grote escalaties plaats. Ondernemingen zagen de risico-opslag (spread) teruglopen en konden hierdoor goedkoper financiële middelen aantrekken. Hoewel het ingrijpen van de centrale banken de economische expansie heeft verlengd, is de verwachting dat dit in 2020 minder doorslaggevend zal zijn. Door de sterke rendementen in 2019 liggen de bedrijfswaarderingen erg hoog. Hierdoor zullen bedrijven forse winsten moeten gaan realiseren om de hoge waarderingen te kunnen rechtvaardigen. Concluderend zijn de verwachte rendementen naar de toekomst toe als gematigd te kenschetsen.

In het voorjaar van 2020 is de coronacrisis uitgebroken. De waarde van de beleggingen alsmede de rente, zijn in vergelijking met 31 december 2019 fors gedaald, waardoor ook de dekkingsgraad is gedaald. Op het moment van opmaken van het bestuursverslag is er nog steeds veel onzeker. De (financiële) impact van de crisis in 2020 op SPOA voor de langere termijn kan daarom nog niet worden vastgesteld.

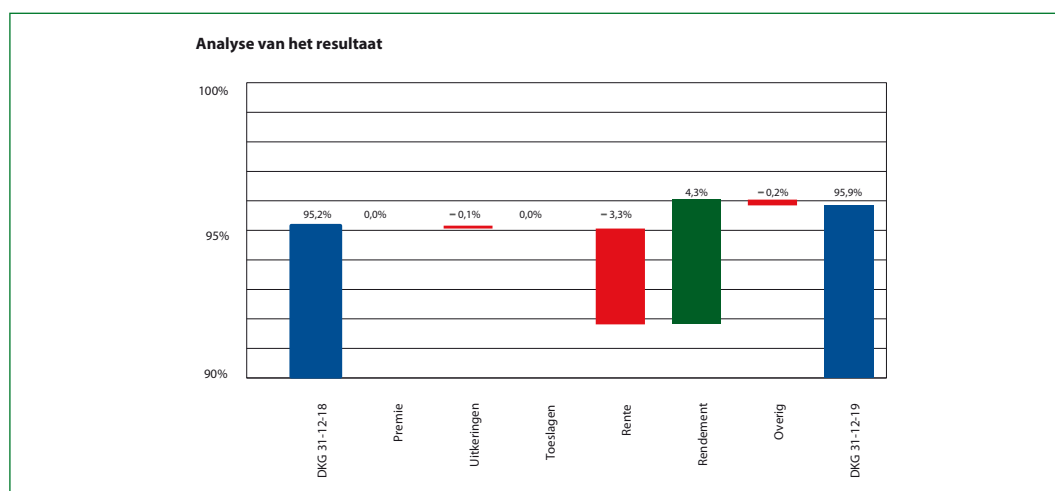
6. Actuarieel

6.1 Samenvatting van het actuarieel rapport

Ontwikkeling dekkingsgraad

In 2019 is de actuele dekkingsgraad gestegen van 95,2% naar 95,9%. In de onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad uitgesplitst naar de verschillende componenten.

Toelichting van het verloop

De dekkingsgraad is met name gestegen als gevolg van de beleggingsopbrengsten. De positieve rendementen hebben de dekkingsgraad doen stijgen met 4,3%-punt.

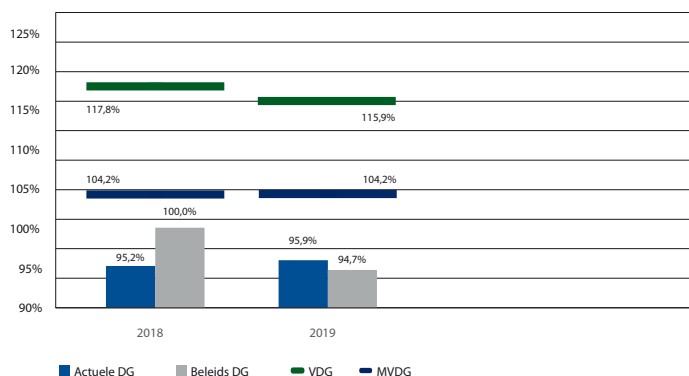
Echter worden de positieve beleggingsresultaten voor een groot gedeelte teniet gedaan door de gedaalde rente in 2019. Door de daling van de rente is de dekkingsgraad met 3,3%-punt afgenomen. Hierbij is reeds rekening gehouden met de renteafdekking.

Omdat de dekkingsgraad lager is dan 100,0%, is de bijdrage van de uitkeringen op de dekkingsgraadontwikkeling negatief.

Solvabiliteit

Solvabiliteit

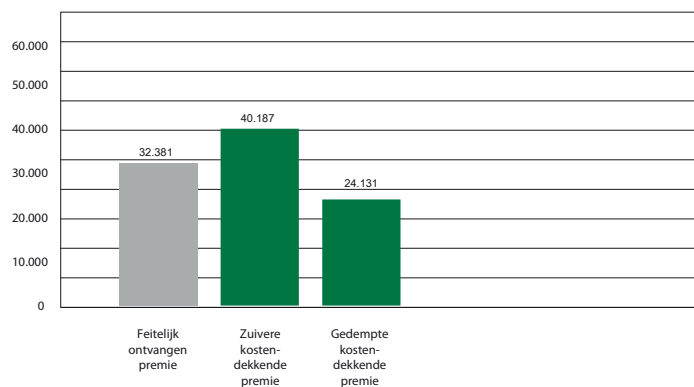

De beleidsdekkingsgraad is in boekjaar 2019 gedaald van 100,0% naar 94,7%. Aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, is er per ultimo 2019 sprake van een situatie van een vermogenstekort.

De vereiste dekkingsgraad is in 2019 gedaald van 117,8% naar 115,9%. Dit is met name veroorzaakt door de daling van de rente in 2019.

Premies

Premies

De feitelijk ontvangen premie is hoger dan de gedempte kostendekkende premie, maar lager dan de zuiver kostendekkende premie. In de (gedempte) kostendekkende premie is rekening gehouden met het verlies op kosten in het boekjaar. De premiedekkingsgraad bedroeg 94,2%. De premie heeft in 2019 (vrijwel) geen invloed gehad op de dekkingsgraadontwikkeling.

Herstelplan

Het pensioenfonds heeft begin 2019 en begin 2020 een geactualiseerd herstelplan bij DNB ingediend. Uit het herstelplan blijkt dat, uitgaande van de in dit herstelplan gehanteerde veronderstellingen, het pensioenfonds binnen de gekozen maximale hersteltermijn herstelt tot het vereist eigen vermogen. Sinds eind 2019 is de dekkingsgraad van het fonds verslechterd door de coronacrisis.

6.2 Verzekerdenbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtig- den
Stand per 31 december 2018	2.900	1.222	1.318
Mutaties door:			
Nieuwe toetredingen	236	-1	0
Uit dienst	-163	163	0
Waardeoverdracht	0	-22	0
Ingang pensioen	-19	-59	101
Overlijden	-5	-1	-36
Afkoop	0	0	0
Andere oorzaken ¹⁾	9	-100	-3
Mutaties per saldo	58	-20	62
Stand per 31 december 2019	2.958 ²⁾	1.202	1.380
Specificatie pensioengerechtigden		2019	2018
Ouderdomspensioen		1.052	1.004
Partnerpensioen		300	285
Wezenpensioen		28	29
Totaal		1.380	1.318

1) Deze verzamelpost wordt o.a. veroorzaakt door het rechtekken van de uitdiensttreders en de stelpost uit J701. Dit betreft met name uitdiensttreders die reeds een slaperspakket hebben en conform de richtlijnen van DNB uniek geteld dienen te worden.

2) Waarvan 53 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling

7. Governance

7.1 Vergaderingen

Het bestuur van SPOA heeft het afgelopen jaar 20 keer vergaderd. Daarnaast is het bestuur 4 keer samengekomen met het Verantwoordingsorgaan en 5 keer met de beroepspensioenvereniging BPOA.

De belangrijkste gebeurtenissen en onderwerpen op de agenda van 2019 waren:

- Implementatie IORPII-richtlijn;
- Het vertrek van de directeur van SPOA en de uitbesteding van de bestuursondersteuning aan Montae & Partners.
- De interne evaluatie van het bestuur.
- Onderzoek naar verbetering invulling processen rondom vermogensbeheer
- Start van een selectietraject voor een fiduciair manager.
- Afronding van het DNB-beleggingsonderzoek.
- Financiële positie en gevolgen van lage dekkingsgraad.
- Verhoging van de premie en verlaging van de opbouw.
- Dreigende verlaging van de opgebouwde pensioenen.

Het bestuur hield in 2019 studiebijeenkomsten om de strategie van het pensioenfonds te herijken en sessies die betrekking hadden op risicomanagement. Daarnaast organiseerde het bestuur een aparte sessie voor de zelfevaluatie. In 7.8 gaan wij hier verder op in.

7.2 Ontwikkelingen samenstelling bestuur en Verantwoordingsorgaan

Binnen het bestuur heeft in 2019 één wijziging in de samenstelling plaatsgevonden. De heer Steffens is eind 2019 op eigen verzoek afgetreden als bestuurslid. Daardoor is een vacature ontstaan, waarvoor in 2020 een geschikte kandidaat wordt gezocht. Tevens heeft per 1 juli 2019 de directeur van SPOA zijn werkzaamheden beëindigd, omdat het bestuur besloot de bestuursondersteuning anders vorm te geven.

Binnen het Verantwoordingsorgaan is de heer Bartels in september 2019 benoemd als lid. De heer Trooster is per 31 december 2019 afgetreden vanwege het einde van zijn zittingstermijn.

Een overzicht van de samenstelling van de fondsorganen en -commissies is opgenomen vanaf pagina 47.

7.3 Geschiktheidsbevordering

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan. Daarbij wordt onder meer uitgegaan van de Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie en de Guidance normenkader beleggingskennis van DNB. Het bestuur heeft in januari 2020 de geschiktheid herijkt, waarna het geactualiseerde geschiktheidsplan is vastgesteld.

De geschiktheidsbevordering van het bestuur krijgt collectief vorm door heisessies te organiseren of in de bestuursvergadering voor een onderwerp specifiek tijd in te ruimen.. Is het onderwerp ook van belang voor BPOA en het Verantwoordingsorgaan, dan worden zij uitgenodigd voor de sessie. Verder hebben de individuele bestuursleden opleidingen gevolgd, literatuur bijgehouden, seminars en lezingen op pensioengebied bijgewoond en ervaringen met andere bestuursleden uitgewisseld.

7.4 Diversiteitsbevordering

Diversiteit heeft de aandacht van het bestuur. In 2019 heeft het bestuur diversiteitsbeleid vastgesteld alsmede een stappenplan ten behoeve van de diversiteitsbevordering.

Zowel voor bestuur als Verantwoordingsorgaan wordt gestreefd naar een samenstelling die zoveel mogelijk een afspiegeling van het deelnemersbestand is, waarbij in beide fondsorganen ten minste één man en één vrouw zitting heeft. Daarnaast streeft het bestuur er naar dat zowel het bestuur als het Verantwoordingsorgaan ten minste één lid jonger dan 40 jaar heeft. Het bestuur en het Verantwoordingsorgaan voldoen aan deze diversiteitseisen.

Het bestuur heeft het volgende stappenplan diversiteitsbevordering vastgesteld, dat in 2020 verder vormgegeven wordt:

1. Een persoonlijke benadering van mogelijke kandidaten die bijdragen aan de diversiteitsdoelstellingen.
2. Regelmatig overleg met BPOA over invulling van vacatures conform de diversiteitsdoelstellingen van het fonds.
3. Een continu (laten) zoeken naar mogelijke kandidaten ongeacht of er vacatures ontstaan en/of worden verwacht.
4. Mogelijk maken van een "stage" en/of aspirant-bestuurslidmaatschap, waarbij een opleidingsbudget ter beschikking wordt gesteld.
5. Periodiek evalueren en zo mogelijk wijzigen onderlinge taakverdeling in het bestuur. Zittende bestuursleden kunnen op meerdere aandachtsgebieden deskundig worden gemaakt, zodat er ruimte ontstaat om jongere bestuurders met minder ervaringsdeskundigheid te plaatsen op vacatures met minder zware profielen.

7.5 Vergoeding

Het bestuur voert een beheerst beloningsbeleid. Het houdt hierbij rekening met de verantwoordelijkheid, de eisen die aan de functie worden gesteld en de tijd die de functie in beslag neemt. De hoogte van de vergoedingen en afspraken over de vergoeding van kosten voor opleidingen zijn vastgelegd in een vacatieregeling, die van toepassing is voor het bestuur en het Verantwoordingsorgaan.

De hoogte van de vergoeding voor vergaderingen en bijeenkomsten is gebaseerd op de SER-norm en bedraagt € 410 per dagdeel. De vergoeding voor voorbereiding en reistijd bedroeg in 2019 € 50 per uur.

7.6 Gedragscode en compliance

Doel van de gedragscode van SPOA is het stellen van regels en richtlijnen voor verbonden personen; de leden van het bestuur, het Verantwoordingsorgaan, de Visitatiecommissie en (tot 1 juli 2019) de directeur. De gedragscode richt zich onder meer op:

- Het voorkomen van belangenverstrengeling;
- Het vermijden van het gebruik van voorwetenschap;
- Het voorkomen van koersmanipulatie of andere misleidende handelingen;
- Een zorgvuldige omgang met bedrijfsmiddelen en -informatie;
- De omgang met het ontvangen van relatiegeschenken, giften en uitnodigingen;
- De omgang met het geven van relatiegeschenken;
- De omgang met nevenfuncties;
- De omgang met financiële belangen in zakelijke relaties;
- De omgang met leveranciers en dienstverleners.

Naast een gedragscode beschikt SPOA over een incidentenregeling en een klokkenluidersregeling.

Het bestuur van SPOA heeft afspraken gemaakt over de melding van zaken die behandeld worden in de gedragscode. Tijdens de bestuursvergadering is compliance een vast agendapunt ten behoeve van de melding van uitnodigingen, geschenken, nieuwe nevenfuncties en dergelijke.

De compliance officer voert jaarlijks toetsing op de naleving van de gedragscode uit. De rapportage van de compliance officer over 2019 omvat het volgende:

1. Beoordeling van inrichting en werking van compliance binnen Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers;
2. Rapportage incidenten;
3. Nevenfuncties van door het bestuur benoemde verbonden personen van Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers te weten bestuurders van het fonds, de leden van het Verantwoordingsorgaan en de directeur van het pensioenbureau. Tevens de naleving van gedragscode door de verbonden personen en onderzoek of er sprake is van mogelijke belangenverstrengeling;
4. Rapportage omtrent relatiegeschenken:
  - Er zijn bij de compliance officer geen incidenten gemeld.
  - De nevenfuncties van de verbonden personen geven geen aanleiding tot nader onderzoek. Er zijn geen insiders benoemd bij het pensioenfonds.
  - Er zijn geen relatiegeschenken ontvangen die niet passen in de normering van het fonds.
  - De verbonden personen hebben de naleving van de gedragscode ondertekend.

7.7 Naleving Code pensioenfonds

De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben in 2013 de Code Pensioenfonds (hierna: de Code) opgesteld. De Code is een gedragscode voor de sector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt. Bij verantwoording over de naleving van de Code Pensioenfonds geldt het 'pas toe of leg uit'-beginsel. De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben de Code Pensioenfonds in 2018 geactualiseerd.

Het bestuur onderschrijft het belang van de naleving van de Code en is begin 2019 en opnieuw begin 2020 per norm nagegaan of en zo ja hoe SPOA aan de norm voldoet.

De volgende normen worden door het pensioenfonds (nog) niet volledig nageleefd:

normnr	Thema: kwaliteit nastreven	Toelichting
30	Het eigen functioneren is voor het Verantwoordingsorgaan (VO) een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	De zelfevaluatie functioneren VO heeft in 2019 niet plaatsgevonden, deze vindt wel plaats in 2020.

Ondanks het pas-toe-of-leg-uit karakter van de Code Pensioenfonds zijn er normen in de Code die altijd dienen te worden toegelicht in het bestuursverslag. Deze normen zijn opgenomen in de bijlage met een verwijzing naar de toelichting in het bestuursverslag.

7.8 Zelfevaluatie

Het bestuur heeft de zelfevaluatie 2019 uitgevoerd met externe begeleiding. Naast individuele gesprekken met alle bestuursleden hebben twee bijeenkomsten plaatsgevonden. Als voornaamste aandachtspunten en acties zijn benoemd:

- Gezien de inhoudelijke complexiteit van het bestuurswerk, besteedt het bestuur voortdurend aandacht aan hoe elkaar te vinden in de onderlinge verschillen;
- Door het vertrek van de heer Steffens is een vacature ontstaan. Het bestuur zal op basis van de competenties van de huidige bestuursleden benoemen hoe bij voorkeur het profiel van het nieuwe (kandidaat-)bestuurslid eruit ziet;
- Het bestuursmodel zal worden geëvalueerd, mede aan de hand van de mogelijke ontwikkelingen die SPOA de komende jaren kan verwachten;
- De werking van de commissies wordt geëvalueerd. Beoordeeld wordt onder meer of de opdracht van het bestuur aan de diverse commissies helder en eenduidig is. Als dit het geval is, is er meer ruimte tijdens de bestuursvergaderingen voor strategische onderwerpen.

7.9 Implementatie IORP II

De Implementatiewet van de IORP II-richtlijn is op 13 januari 2019 in werking getreden. Het doel van de IORP II-richtlijn is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van tweede pijler pensioenen in de Europese Unie. De wet bevat bepalingen over informatieverstrekking en transparantie, sleutelfuncties (risicobeheer, actuariële functie en interne audit), een eigen risico beoordeling, uitbesteding, beloningsbeleid, ESG-aspecten, stresstest, de bewaarfunctie, internationale collectieve waardeoverdracht en bevoegdheden van en samenwerking tussen toezichthouders.

De bepaling over de aanstelling van sleutelfunctiehouders en -vervullers heeft de grootste impact voor SPOA.

Risicobeheerfunctie

De risicobeheerfunctie bestaat uit de sleutelfunctiehouder risicobeheer (bestuurslid) en de vervuller van de sleutelfunctie. Het vervullerschap is uitbesteed aan Montae & Partners. De risicobeheerfunctie maakt zoveel mogelijk gebruik van bestaande risicobeheerrapportages.

De risicobeheerfunctie voert zijn taak uit conform de wettelijke eisen. Hieronder valt in elk geval:

- Een bijdrage leveren aan het opstellen van de risicohouding.
- Het bestuur faciliteren bij de reguliere identificatie van (toekomstige) risico's en het bepalen van de (mogelijke) omvang ervan; de risicomanagementfunctie heeft hierbij zowel een faciliterende als initiërende rol.
- Het geven van een onafhankelijke opinie (inhoudelijke beoordeling) over de (mogelijke) risico's ten gevolge van bestuursbesluiten (geven van "countervailing power").
- Signalerende en adviserende rol bij het vormgeven van beheersmaatregelen.
- Het frequent controleren of de risico's zich nog binnen daartoe vastgestelde risicotoleranties bevinden.
- Gevraagd en ongevraagd adviseren over (de beheersing van) risico's.
- Ondersteunen bij de uitvoering van de eigen risico beoordeling.

De functiehouder rapporteert aan het bestuur en aan het intern toezicht.

Actuariële functie

Het houderschap en de vervulling van de actuariële functie zijn belegd bij de certificerend actuaaris. Deze invulling vereist geen extra (actuariële) deskundigheid in het bestuur. Bovendien zijn de werkzaamheden van de certificerend actuaaris en de (nieuwe) actuariële sleutelfunctie complementair aan elkaar.

Onder de taken van de actuariële functie vallen:

- Het controleren van de berekening van de technische voorzieningen.
- Het beoordelen van de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van de technische voorzieningen, waaronder in ieder geval wordt verstaan:
  - het beoordelen of de bij de berekening van de technische voorzieningen gehanteerde methodieken, onderliggende modellen en aannamen passend zijn;
  - het beoordelen of er voldoende gegevens worden gebruikt bij de berekening van technische voorzieningen en het beoordelen van de kwaliteit van die gegevens (hierbij kan gebruik worden gemaakt van de werkzaamheden van de accountant); en
  - het toetsen van de bij de berekening van technische voorzieningen gehanteerde aannames aan de praktijk.
- Het beoordelen van het premiebeleid en beleid inzake omzetting van pensioenaanspraken (bijvoorbeeld bij een waardeoverdracht).
- Het beoordelen van de adequaatheid van herverzekeringsregelingen (indien van toepassing).
- Het ertoe bijdragen dat het risicobeheer doeltreffend wordt toegepast.

De functiehouder rapporteert zijn bevindingen en aanbevelingen op basis van de uitgevoerde werkzaamheden schriftelijk aan het bestuur.

Interne Auditfunctie

Het bestuur heeft zich gedurende 2019 gebogen over de voor SPOA beste invulling van deze sleutelfunctie. Begin 2020 heeft het bestuur besloten deze functie buiten het bestuur te beleggen, door middel van insourcing. Na goedkeuring van DNB, wordt een offertetraject gestart ten behoeve van de concrete invulling. Vervuller wordt één of meerdere door het pensioenfonds aangewezen externe organisaties, personen of bij uitbestedingspartijen aanwezige interne audit afdelingen, die de functie vervullen.

Onder de taken van de interne auditfunctie valt in elk geval het opstellen van een Audit Universe (totaal van de periodiek te onderzoeken objecten) en een audit jaarplan. De frequentie en prioriteitstelling van de uit te voeren audits wordt in overleg met het bestuur vastgesteld.

7.10 Contacten met de toezichthouders

De AFM houdt toezicht op de communicatie van pensioenuitvoerders ter bescherming van de (oud-) deelnemers en pensioengerechtigden. In het verslagjaar heeft de AFM geen thema-onderzoek gedaan bij SPOA.

DNB is als toezichthouder belast met prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen en pensioenfonds. Het doel van DNB is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. SPOA informeert DNB over alle wijzigingen in statuten, reglementen en in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Uiterlijk 30 juni legt het pensioenfonds het jaarverslag en de daarbij behorende verslagstaten ter beoordeling aan DNB voor. Elke maand en elk kwartaal rapporteert SPOA aan DNB over zijn financiële positie.

De thema's waarover SPOA in 2019 op verzoek van DNB heeft gerapporteerd zijn:

- Niet-financiële risico's (sectorbrede vragenlijst);
- Inrichting sleutelfuncties IORPII.

Daarnaast heeft DNB in 2019 het in 2018 gestarte on-site beleggingsonderzoek afgerond. SPOA heeft op basis van dit onderzoek in 2019 een aantal fondsdocumenten aangepast en uitgebreid.

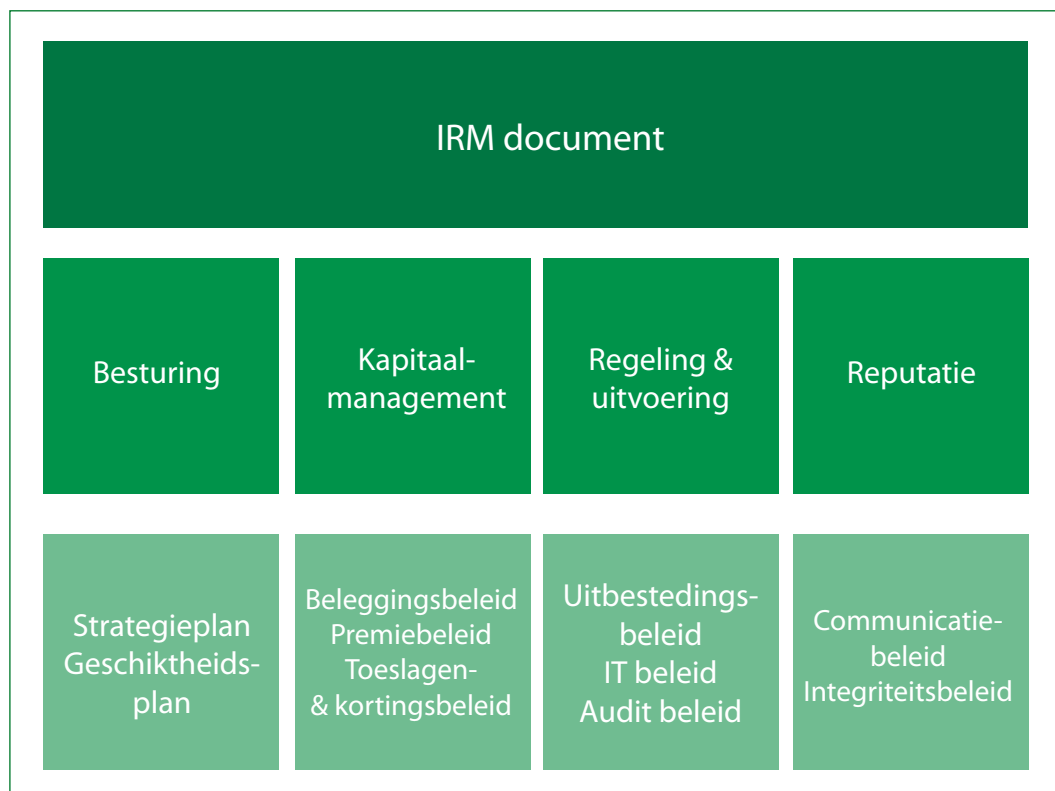
De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) houdt toezicht op de naleving van de privacywetgeving. Door of namens SPOA zijn in 2019 geen datalekken aan deze toezichthouder gemeld.

In 2019 zijn aan SPOA geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders DNB en AFM geen aanwijzingen aan SPOA gegeven. Ook is er geen bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van SPOA gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

8. Integraal Risicomanagement

8.1 IRM-Beleid

IRM is één van de kerntaken van het bestuur van SPOA. Hierom heeft SPOA een IRM beleidsdocument opgesteld, dat effectief bijdraagt aan het op een beheerste wijze realiseren van de strategie en doelstellingen van het pensioenfonds. Het IRM beleidsdocument omvat onder andere de risicostrategie, tolerantiegrenzen, governance en een overzicht van het integraal risicomanagementproces.

Periodieke risicoanalyse

Als onderdeel van het integraal risicomanagement wordt periodiek een integrale risicoanalyse uitgevoerd door het bestuur.

De resultaten van de periodieke risicoanalyse worden vastgelegd in de risico control matrix zoals omschreven in het IRM-beleid.

De risico control matrix bevat een overzicht van alle door SPOA onderkende risico's, alsmede de relevante beheersmaatregelen.

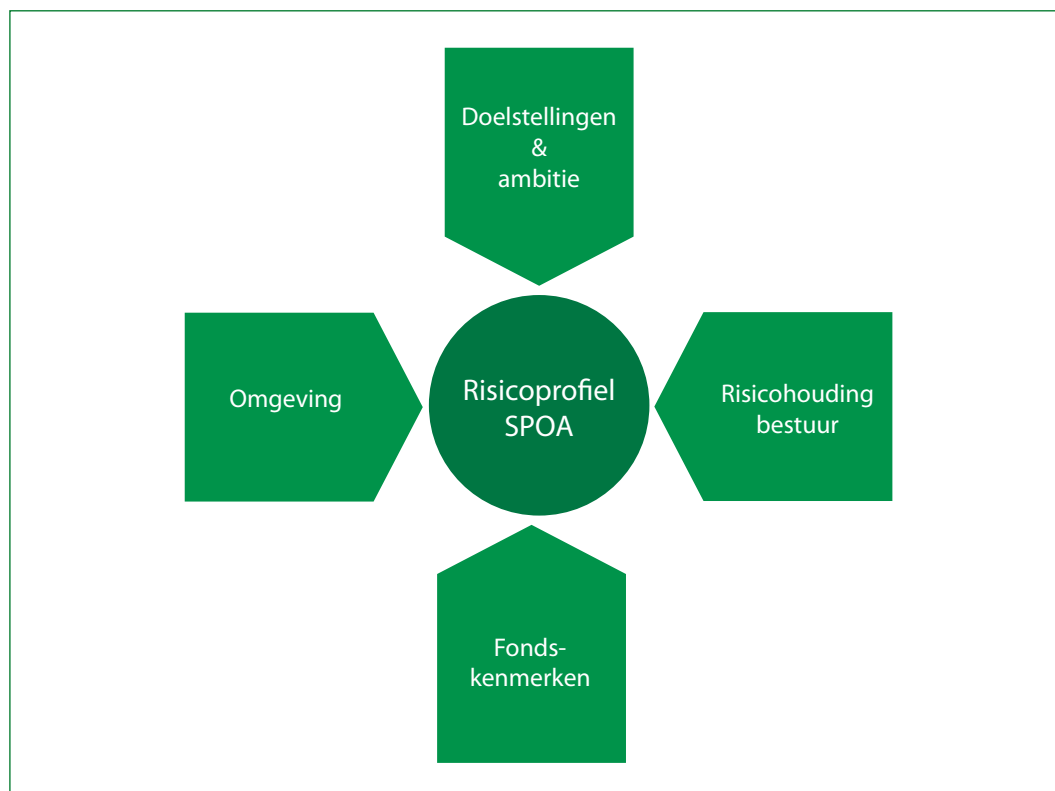
Periodiek zal SPOA een nieuwe integrale risicoanalyse uitvoeren, waarmee ook de risico control matrix en de relevante beheersmaatregelen geüpdate worden.

8.2 Risicohouding

De mate waarin het bestuur bereid is risico's te nemen vloeit onder andere voort uit de doelstellingen en ambitie van het pensioenfonds. Dit is vertaald in een risicohouding en komt tot uitdrukking in het strategisch risicokader. Dit kader wordt gevormd door het premie- en toeslagbeleid en het kortingsbeleid.

De doelstelling, ambitie, fondskenmerken en omgeving bepalen voor een groot gedeelte met welke risico's het fonds te maken heeft. Zo dwingen de toezeggingen in het reglement, de ambitie, de afspraken rondom premimaximering en de wettelijke kaders (discontovoet) het pensioenfonds ertoe dat het moet beleggen, dus risico's moet opzoeken, om het pensioen betaalbaar te houden. De risicohouding van het pensioenfonds dient een afspiegeling te zijn van de risicohouding van de verschillende stakeholders, zoals de beroepspensioenvereniging, (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

De risicohouding vormt de basis voor:

- De aanvaarding van de opdracht van de beroepspensioenvereniging door het fonds;
- Het vaststellen van het beleid door het fondsbestuur;
- De verantwoording achteraf van het fondsbestuur over het gevoerde beleid.

Periodiek wordt beoordeeld of de ambitie van het pensioenfonds nog haalbaar is in een jaarlijks uit te voeren haalbaarheidstoets. Bij de keuze voor een bepaald beleid wordt niet alleen een verwachte ontwikkeling beoordeeld, maar ook scenario's die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. De ambitie dient in de meeste scenario's te kunnen worden behaald. Indien dit niet het geval is, zal zo nodig de ambitie worden bijgesteld.

De mate van risicoacceptatie van het bestuur is o.a. gebaseerd op de volgende kwalitatieve overwegingen:

1. Het fonds streeft naar een waardevast pensioen:
  - Het fonds hanteert daarom een dekkingsgraadafhankelijke indexatiestaffel als leidraad voor de toeslagverlening. De toeslagverlening die volgt uit deze staffel komt overeen met de wettelijk maximale toegestane toeslagverlening, gegeven de dekkingsgraad;
  - Een afgewogen balans tussen te nemen risico's en het naar verwachting te realiseren beleggingsrendement is noodzakelijk om op langere termijn invulling te kunnen geven aan de pensioenambitie. Voor het realiseren van de pensioenambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico te nemen en een beleggingsrendement na te streven dat hoger is dan de risicovrije marktrente;
  - Bij slechte economische omstandigheden acht het bestuur het uitlegbaar dat indexatie wordt gekort. Kortingen op de pensioenaanspraken en -uitkeringen dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden. Partijen zien een cumulatieve korting op pensioenaanspraken en -uitkeringen van 25% over 15 jaar als het absolute maximum.

-
2. Het door BPOA vastgestelde premieniveau wordt gezien als maximum:
    - De uit de uitvoeringsovereenkomst voortvloeiende premieomvang is klein in relatie tot de pensioenverplichtingen, waardoor de sturingskracht van premie-aanpassingen beperkt is;
    - Er bestaan geen bijstortverplichtingen bij lage dekkingsgraden.
  3. De risicobereidheid is gerelateerd aan de volgende uitgangspunten:
    - De duratie van SPOA en het percentage gepensioneerden is vergelijkbaar met een gemiddeld fonds in Nederland;
    - Uit het risicobereidheidsonderzoek blijkt dat vier op de vijf deelnemers, slapers en pensioengerechtigden voor enige vorm van risico gaan, met of zonder bodem. Een op de vijf wil geen enkele vorm van risico lopen. Daarmee heeft de achterban van SPOA een wat hoger dan gemiddeld risicoprofiel.

Over de kwantitatieve lange termijn risicohouding wordt nader ingegaan in de paragraaf over de haalbaarheidstoets.

8.3 Risicobeheer

SPOA heeft alle operationele activiteiten uitbesteed. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de beheersing van de operationele risico's in de uitvoering. De operationele risico's worden onderverdeeld in financiële risico's en niet-financiële risico's:

Financiële risico's

Onderstaande tabel geeft uitleg van de financiële risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Financiële risico's	Definitie
S1 renterisico	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen enerzijds en van de verplichtingen anderzijds niet gelijk zijn (duration mismatch).
S2 risico zakelijke waarden (aandelen)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waarde wijzigingen plaatsvinden.
S3 Valuta	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
S4 Grondstoffen	SPOA belegt niet in grondstoffen.
S5 kredietrisico	Het fonds loopt het risico dat creditspreads wijzigen en daarmee de waarde van beleggingen waarvoor sprake is van kredietrisico, zoals bedrijfsobligaties of gestructureerde producten.
S6 Verzekeringstechnisch risico	Het risico dat het fonds met haar deelnemers loopt op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.
S7 Liquiditeitsrisico	Het risico dat het fonds loopt om niet aan haar betalingsverplichtingen (zoals de uitkeringen) te kunnen voldoen door het niet hebben van voldoende liquide financiële middelen.
S8 Concentratie risico	Het risico dat het fonds loopt bij een te grote concentratie beleggingen bij één tegenpartij.
S9 Operationeel risico	Het operationeel risico is het risico op verlies als gevolg van inadequate of foutieve interne processen, mensen en systemen of externe gebeurtenissen.
S10 Actief beheer risico	Het actief beheer risico heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille.

De financiële positie van SPOA is onder andere afhankelijk van de beleggingsresultaten. Ook kan het bestuur de uitvoeringskosten beheersen en zo bijdragen aan zo acceptabel mogelijke pensioenkosten. Elders in dit jaarverslag leest u meer over de uitvoeringskosten.

Niet-financiële risico's

Niet-financiële risico's zijn risico's waar in beginsel geen vergoeding tegenover staat. Het bestuur heeft de niet-financiële risico's geïdentificeerd en onderverdeeld in de categorieën "operationeel risico", "IT risico", "omgevingsrisico", "uitbestedingsrisico", "integriteitsrisico" en "juridisch risico".

Na de identificatie en risicoanalyse heeft het bestuur beheersmaatregelen voor niet-financiële risico's geformuleerd, die worden toegepast, gemonitord en geëvalueerd op effectiviteit (en waar nodig bijgesteld).

Communicatierisico

Informatie over het communicatiebeleid en de communicatiemiddelen vanuit SPOA, is elders in dit bestuursverslag opgenomen.

Operationeel risico

Het bestuur stelt hoge eisen aan de interne organisatie én aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn en evalueert daarom periodiek zichzelf en de uitbestedingspartijen. De uitvoering en de beheersing van de operationele risico's worden onder meer gemonitord door de beoordeling van SLA- en risicorapportages en ISAE 3402-rapporten. Daarnaast vinden periodiek gesprekken plaats met de uitbestedingspartijen.

Uitbestedingsrisico

Het bestuur is van oordeel dat de uitbesteding van de werkzaamheden garant staat voor een betere uitvoering van de pensioenregeling(en) dan wanneer uitvoering in eigen beheer zou plaatsvinden. Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid geformuleerd. Hierover leest u meer elders in dit bestuursverslag.

Juridisch risico

SPOA laat haar juridische documenten waar mogelijk juridisch toetsen en monitort de overeenkomsten met derden aan de hand van een contractenregister.

Integriteitsrisico

Om het reputatierisico te beheersen heeft het bestuur een gedragscode, een incidentenregeling en een klokkenluidersregeling vastgesteld. Compliance meldingen zijn een vast onderwerp op de bestuursagenda. Voor 2020 staat een grondige actualisering van de Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA) op de planning.

IT-en cyber security-risico

Dit risico krijgt steeds meer aandacht van het bestuur. In 2019 heeft een update plaatsgevonden van het IT-beleid. De implementatie van het aangepaste IT-beleid krijgt in 2020 verder vorm. Het bestuur maakt hierbij onderscheid in de lopende zaken en de aanpassingen die voor de toekomst nodig zijn (innovatie). Belangrijk aandachtspunt in de eerste categorie is de datakwaliteit. Voor wat betreft de innovatie heeft het bestuur zorgen over de wendbaarheid van de uitvoeringsorganisatie; kan de uitvoerder op de juiste manier anticiperen op de komende veranderingen in het pensioenstelsel?

8.4 Financieel crisisplan

SPOA heeft een financieel crisisplan. Doel van een crisisplan is dat het bestuur vooraf beschrijft welke crisismaatregelen beschikbaar zijn, wat de impact van deze maatregelen is, welke procedures doorlopen moeten worden en hoe wordt gecommuniceerd. Het bestuur kan daarmee slagvaardig opereren wanneer een crisissituatie daadwerkelijk optreedt. Het crisisplan is opgenomen in de ABTN.

9. Vooruitblik komend boekjaar en visie nabije toekomst

9.1 Strategie en toekomst

In 2019 heeft het bestuur van SPOA stilgestaan bij verschillende toekomstscenario's om de strategie van SPOA aan te scherpen. Op 20 januari 2020 heeft SPOA deze toekomstscenario's besproken met het Verantwoordingsorgaan en de beroepspensioenvereniging BPOA. Beide organen hebben een bijdrage geleverd aan de uitwerking van de scenario's.

De scenario's hebben betrekking op het al dan niet tot stand komen van een nieuw pensioenstelsel, wel of geen verdere consolidatie van pensioenfondsen en het al dan niet zelfstandig blijven van SPOA in verschillende vormen. SPOA heeft op basis van de geïdentificeerde toekomstscenario's de consequenties voor het pensioenfonds van deze scenario's in kaart gebracht en acties geformuleerd.

9.2 COVID-19

In het voorjaar van 2020 is de 'coronacrisis' uitgebroken, als gevolg van de COVID-19 pandemie. De waarde van de beleggingen alsmede de rente, zijn in vergelijking met 31 december 2019 fors gedaald, waardoor ook de dekkingsgraad is gedaald. De kans dat SPOA op basis van de financiële positie per 31 december 2020 de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen moet verlagen, is daarmee groter geworden.

SPOA heeft direct na het uitbreken van de coronacrisis een crisisteam ingericht en een calamiteitenplan vastgesteld. Het bestuur heeft afspraken gemaakt die de continuïteit van het pensioenfonds waarborgen. SPOA heeft nauw contact met de uitbestedingspartijen om te waarborgen dat de kritische bedrijfsprocessen door lopen. Gedurende de coronacrisis heeft het bestuur ten minste wekelijks contact om alle relevante ontwikkelingen, alsmede de ontwikkelingen van de dekkingsgraad, te bespreken.

De coronacrisis heeft ook zijn weerslag op de beroepsgenoten. De maatregelen vanuit de overheid hebben immers gevolgen voor de manier waarop apothekers hun werkzaamheden verrichten.

Op het moment van opmaken van het bestuursverslag is er nog steeds veel onzeker. Zoals al gemeld in de beleggingenparagraaf van dit jaarverslag was het fonds begin 2020 bezig met een ALM-studie toen de crisis uitbrak. De eerdere resultaten van de studie zijn op dat moment herrekend door verschillende scenario's aan de studie toe te voegen. Het bestuur heeft zich daarbij een beeld kunnen vormen van de gevolgen van de koersdalingen op de financiële markten voor de financiële positie van het fonds. De uiteindelijke (financiële) impact van de crisis in 2020 op SPOA kan echter pas achteraf goed worden vastgesteld. Actuele informatie wordt op de website van het pensioenfonds geplaatst.

Vastgesteld te Amersfoort d.d. 15 juni 2020

Het bestuur

Mw. M.J.G. van de Lustgraaf-Wielens
Voorzitter

Dhr. J.P. Boelstra
Secretaris/Penningmeester

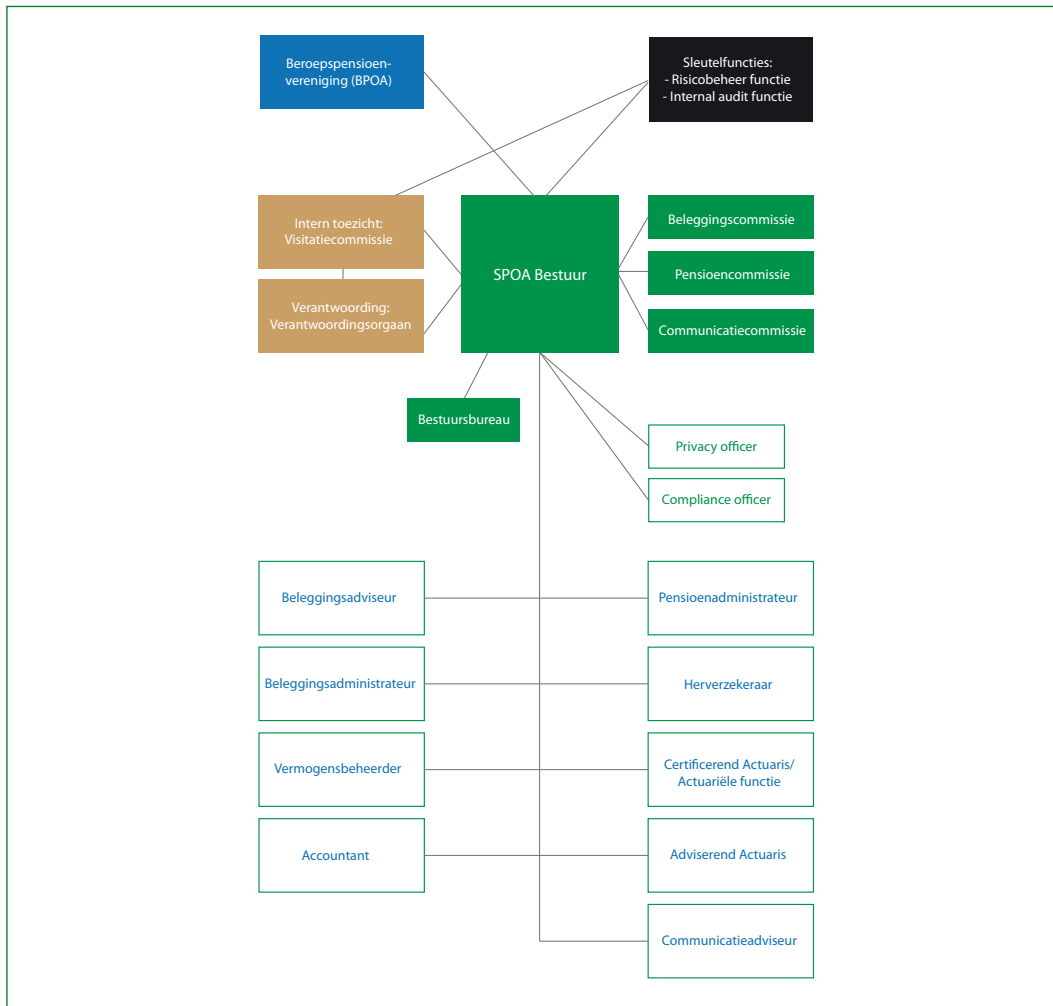
Dhr. R.A.L. Heijn

Mw. C.R.C. Huizinga-Arp

Mw. E.A.A.M. Lie-Kwie ten Berge

Organogram 2019

De organisatiestructuur van SPOA is beschreven in onderstaand organogram.

Organisatie pensioenfonds

Samenstelling bestuur

Voorzitter	Mw. M.J.G. van de Lustgraaf-Wielens, apotheker n.p.
Secretaris/Penningmeester	J.P Boelstra, apotheker
Leden	Mw. E.A.A.M. Lie-Kwie-ten Berge, apotheker S.M.E.R. Steffens, apotheker (tot 11 november 2019) R.A.L. Heijn, extern bestuurder Mw. C.R.C. Huizinga-Arp, apotheker
Afgetreden per 31-12-2019	S.M.E.R. Steffens, apotheker

De bestuursleden van het pensioenfonds worden door de beroepspensioenvereniging BPOA voorgedragen.

Samenstelling commissies

Beleggingscommissie

Voorzitter	R.A.L. Heijn
Aspirant lid	J.P Boelstra
Extern lid	R.J. van Asselt (extern lid)

Pensioencommissie

Voorzitter	J.P Boelstra
Leden	Mw. E.A.A.M. Lie-Kwie-ten Berge Mw. M.J.G. van de Lustgraaf-Wielens

Communicatiecommissie

Voorzitter	Mw. E.A.A.M. Lie-Kwie-ten Berge (voorzitter)
Leden	Mw. M.J.G. van de Lustgraaf-Wielens

Samenstelling Verantwoordingsorgaan

Voorzitter (t/m december 2019)	J.F.G. Trooster (1958)
Secretaris	mw J.M.H. Bezemer – Biermans (1966)
Leden	C.B.M. Heerkens (1956) J.C. Kortekaas (1952) R. Bartels (1988)

Per 1 januari 2020 is mevrouw Bezemer benoemd als voorzitter van het VO. De heer Kortekaas vervult per 1 januari 2020 de rol van secretaris.

Samenstelling Visitatiecommissie boekjaar 2019

Via Stichting Dienstverlening Beroepspensioenfondsen

Voorzitter	M.J.G. Driesen
Leden	Mw. P. Huisman
	E. Gostelie

Organisatie

Directeur	R.J.P. Siebesma – t/m juni 2019
Bestuursondersteuning	Montae & Partners B.V. – vanaf mei 2019
Beleggingsadviseur	M.W. Thomassen, AON
Communicatieadviseur	R. Simon, Bureau voor Pensioencommunicatie
Pensioenbeheer	AZL N.V.
Beleggingen	Acadian Asset Management Ltd.
	Actiam N.V.
	BlackRock Investment Management Ltd.
	PIMCO Europe Ltd.
	CBRE Nederland
	LaSalle Investment Management
Custodian	Caceis Bank
Adviserend Actuarissen	Mw. L.J.C.M. Thissen en Mw. M.J.A. Klein, Sprenkels & Verschuren
Accountant	P.A.E. Dirks RA, Ernst & Young Accountants LLP
Certificerend Actuaris/sleutelfunctie actuariael	J.J.M. Tol, Triple A - Risk Finance Certifications B.V.
Compliance Officer	E. Klijn, PFsupport
Privacy Officer	K. den Blanken, Sprenkels & Verschuren
Vervuller sleutelfunctie risicobeheer	M. van der Werf, Montae & Partners B.V.

Verantwoordingsorgaan

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het verantwoordingsorgaan (VO) toetst op welke wijze het bestuur van SPOA invulling geeft aan zijn taak. Het VO geeft zowel gevraagd als ongevraagd advies aan het bestuur en spreekt een oordeel uit over het handelen van het bestuur en zijn beleid.

Het VO beoordeelt of er op een evenwichtige manier rekening gehouden wordt met de belangen van alle deelnemers van het fonds. De taken van het VO zijn vastgelegd in het Reglement Verantwoordingsorgaan.

Samenstelling VO

Het VO bestond in 2019 uit mevrouw J.M.H. Bezemer-Biermans (secretaris) en de heren J.F.G. Trooster (voorzitter), J.C. Kortekaas en C.B.M. Heerkens. In november is dhr. C.E. Bartels benoemd als jongste lid van het VO. Hiermee voldoet het VO aan de Code Pensioenfonds inzake diversiteit. De heer C.C. van der Sluis staat het VO bij als extern adviseur.

Leden van het VO worden benoemd voor een periode van drie jaar. Er wordt gewerkt volgens een vastgesteld rooster van aftreden.

Na jarenlange betrokkenheid bij het pensioenfonds als voorzitter van BPOA en voorzitter van het VO, heeft collega Trooster besloten niet herbenoemd te willen worden. Per 2020 is mevrouw Bezemer-Biermans aangesteld als voorzitter en de heer Kortekaas als secretaris. Het VO is collega Trooster dankbaar voor zijn jarenlange toewijding aan SPOA en zijn perfecte invulling van het voorzitterschap.

Werkwijze VO

Om zich een goed oordeel te kunnen vormen over het gevoerde beleid heeft het VO gesprekken gevoerd met het bestuur van SPOA, alsmede met de visitatiecommissie (VC), welke belast is met het intern toezicht. Daarnaast heeft het VO op aanvraag toegang tot alle relevante documenten t.b.v. een gedegen oordeelsvorming.

Om belangenverstrengeling te voorkomen hebben de leden van het VO de gedragscode ondertekend. In 2019 zijn er, net als voorgaande jaren, geen onvolkomenheden geconstateerd.

Bevindingen

Het VO heeft in het jaarverslag over 2018 8 aanbevelingen gedaan waarvan er 7 door het bestuur van SPOA zijn overgenomen en uitgevoerd.

- Maak een Masterplan.
  - Wordt door bestuur gedaan.
- Meer werk maken van contractbeheer.
  - Bestuur stelde contractregister in.
- Vast budget en eigen bankrekening BPOA.
  - Is uitgevoerd.

- Herbenoemen VC.
  - Uitgevoerd door bestuur op voordracht VO.
- Bewaken premiedekkingsgraad.
  - Uitgevoerd door bestuur.
- Kritisch uitbestedingsbeleid bekijken.
  - Uitgevoerd door bestuur.
- Risicoanalyse van toekomstscenario's.
  - Uitgevoerd en teruggekoppeld en besproken met BPOA en VO.
- Tweemaal per jaar periodieke visitatie door VC als opmaat van een Raad van Toezicht.
  - Niet overgenomen door bestuur vanwege een gebrek aan tijd.

Beleggingen

Het VO plaatst al een aantal jaren kanttekeningen bij het beleggingsvehikel DPAP (Dutch Pharmacists Alternatives Portfolio). Hierop heeft het bestuur een bijeenkomst georganiseerd ter verduidelijking. Het VO waardeert de verduidelijking. Het VO is van mening dat de prestaties van DPAP ondermaats blijven.

Visitatiecommissie (VC)

De voorgaande samenstelling van de commissie wordt als positief ervaren en het bestuur heeft het VO verzocht de commissie te herbenoemen na vorig jaar een volledig nieuwe commissie te hebben benoemd. Het VO kan zich hier in vinden en adviseerde dan ook positief.

Met betrekking tot de Governance heeft de VC zich steeds kritisch uitgelaten over de aansturing en structuur, nadat het bestuur zijn governance-commissie had opgeheven. De aanbeveling was dan ook de implementatie van een masterplan en het scheppen van helderheid in taken en verantwoordelijkheden tussen bestuur, commissies, bestuursbureau en adviseurs.

Het bestuur van SPOA moet bovendien aandacht besteden aan het beheren van de contracten die zijn afgesloten. Daarnaast dienen sommige besluiten sneller uitgevoerd te worden, zoals het aanstellen van een nieuw VO-lid om te voldoen aan regelgeving. Het VO onderschrijft de aanbevelingen van de VC.

Advies

Het VO heeft in het kader van haar wettelijke adviestaak de volgende adviesaanvragen ontvangen en voorzien van een positief advies:

- Herbenoeming VC
- Premievoorstel 2020

Oordeel

Evenwichtige belangenafweging

De evenwichtige belangenafweging heeft goed plaatsgevonden. In het vaststellen van het opbouwpercentage bij het door BPOA vastgestelde premiepercentage is gekozen om de actuele dekkingsgraad te gebruiken als richtlijn voor de premiedekkingsgraad. Hierdoor is er solidariteit tussen gewezen en actieve deelnemers doordat er niet op de reserves wordt ingeteerd.

Kostenbeheersing

Het VO is van mening dat het taak van het bestuur is om de kosten in balans te houden met verdere professionalisering van het fonds. Het VO hecht er aan besluiten die tot verdere verhoging van de kosten zullen leiden goed af te wegen tegen de voordelen voor het fonds.

BPOA wordt van oudsher gefinancierd door SPOA. De nauwe banden juicht het VO toe en adviseert de relatie op financieel gebied te professionaliseren door een vast budget toe te wijzen.

Premiebeleid en indexatie

Vanwege de extreem lage en zelfs negatieve rente en hiermee de rekenrente is pensioen opbouwen duur. Bij het berekenen van de premie mag weer wel worden uitgegaan van een sterk positieve rekenrente. Het bestuur dient het beleid zorgvuldig te blijven bewaken met betrekking tot de premiedekkingsgraad.

Per 2020 is in goed overleg met BPOA het premiepercentage verhoogd met 2% naar 26,7% en het opbouwpercentage verlaagd van 1,1 naar 0,9%. Daarnaast houdt SPOA vast aan een onvoorwaardelijke indexatie van 1.5%. Hiermee is het voor SPOA al decennia mogelijk een doorsneepremie te heffen met een degressieve opbouw, de hoeksteen van het beoogde nieuwe Pensioenstelsel.

Toekomst SPOA

Het VO hecht belang aan een strategische risicoanalyse met de verkenning van verschillende te onderkennen toekomstscenario's. Gezien de toegenomen regeldruk, de complexiteit van de materie, de eisen die er op velerlei gebied worden gesteld aan de bestuursleden en de onderhanden projecten als beleggingen, informatiebeleid en risicomanagement en de sterk veranderende omgeving adviseert het VO een strategische kalender te hanteren met de strategische doelen en de strategische risico's.

Communicatie

Het bestuur van SPOA heeft haar deelnemers goed geïnformeerd. Het bestuur gebruikt nieuwe manieren van communicatie zoals webinars om deelnemers zo goed mogelijk te informeren en betrekken. Daarnaast heeft het met de nieuwe website een goede stap vooruit gezet naar een professionele uitstraling.

Conclusie en aanbevelingen

Naar de mening van het VO was het overleg met het bestuur steeds open en constructief. Het bestuur heeft een stap voorwaarts gemaakt in haar professionalisering. Het VO is daar positief over, evenals over het gevoerde beleid.

Twee aanbevelingen van het VO:

- Werk vanuit een strategische kaderstelling
- Geef BPOA met een eigen bankrekening en vast budget en reken jaarlijks af

Juni 2020

Reactie van het bestuur

Het bestuur ziet het VO als een belangrijke partner bij zijn werkzaamheden voor SPOA en is daarom verheugd dat het VO het onderlinge overleg als open en constructief ervaart. Het is goed om te constateren dat het VO de evenwichtige belangenafweging, het premie- en indexatiebeleid en de communicatie positief beoordeelt. Het bestuur deelt de mening van het VO dat kostenbeheersing een belangrijk aandachtspunt is. Toenemende regel- en toezichtsdruk maken het lastig om de kosten op een aanvaardbaar niveau te handhaven. Een voorbeeld hiervan is de IORP II wetgeving die pensioenfondsen dwingt sleutelfunctionarissen aan te stellen. Weliswaar zijn in 2019 de uitvoeringskosten per deelnemer gedaald, echter het bestuur verwacht door deze ontwikkelingen dat de kosten in 2020 verder zullen stijgen. Met BPOA zijn inmiddels afspraken gemaakt over de financiering van haar werkzaamheden.

Het bestuur heeft oog voor de ontwikkelingen in het Pensioenakkoord en bereidt zich terdege voor op de toekomst van SPOA. Hiertoe zijn verschillende scenario's ontwikkeld en doorgesproken met het verantwoordingsorgaan en BPOA. Vanwege de Coronapandemie heeft het bestuur de afgelopen maanden zijn aandacht moeten verleggen naar het crisismanagement en het beheersen van de gevolgen op korte termijn. Inmiddels is er sprake van een min of meer stabiele situatie en kan het bestuur weer meer tijd en aandacht schenken aan zijn reguliere taken en het verder invullen van de toekomststrategie.

Intern toezicht

Oordeel en samenvatting visitatie 2019

Oordeel:

De visitatiecommissie (VC) is van mening dat het functioneren van het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers (SPOA), in het jaar 2019, ruim voldoende is.

Vanuit haar taak, zoals beschreven in hoofdstuk 2, geeft de VC het volgende oordeel:

- Het beleid van het bestuur kwalificeert de VC als voldoende tot goed;
- De algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds typeert de VC als voldoende tot goed;
- De risicobeheersing vindt de VC voldoende tot goed;
- De evenwichtige belangenafweging vindt de VC voldoende.

Samenvatting:

De VC heeft het functioneren van het bestuur van het beroepspensioenfonds voor de Openbare Apothekers onderzocht en stelt vast dat het fonds in 2019 met een beoordeling ‘voldoende tot goed’ naar het oordeel van de VC voldoende “in control” was.

Gedurende 2019 heeft het bestuur krachtadig de ingezette activiteiten voor de ‘verbouwing’ van het fonds voortgezet. Dat een uitgebreide zelfreflectie van het zowel het bestuur als geheel, als de individuele bestuursleden onderdeel uitmaakt van de plannen geeft aan dat het bestuur als collectief gegroeid is; hiermee is een belangrijke basis voor de toekomst gelegd. De uitgevoerde strategische oriëntatie, inclusief een goede aanzet tot het scenario denken, zal de basis vormen voor zowel lange als korte termijn agenda’s. De bespreking van deze plannen met zowel beroepsvereniging als verantwoordingsorgaan heeft deze aan kracht doen winnen.

Op vele beleidsterreinen werd voortgang geboekt met het actualiseren van het beleid, mede in het licht van de voorgenomen aanpassing in de governance en samenwerkingsverbanden met uitbesteders. Afronding en implementatie van de plannen gedurende 2020 zal nog voldoende inspanning van het bestuur vragen, en hier liggen volgens de VC dan ook de grootste risico’s. Daarnaast blijft waakzaamheid geboden op het gebied van ‘inclusiviteit’ van alle bestuursleden. Door wijzigingen in de mandatering van de bestuurlijke commissies zal op sommige domeinen meer afstand ontstaan, met het risico van onthechting. Gegeven de daarnaast (in de sector bijna traditionele) beperkte countervailing power, met name op het gebied van het vermogensbeheer, maakt dat het bestuur als collectief extra alert dient te zijn bij complexe en ingrijpende besluitvormingsprocessen.

De VC stelt met genoeg vast dat de inspanningen van het bestuur gedurende de afgelopen jaren haar vruchten afwerpt, en heeft alle vertrouwen in een gedegen afronding van de ingezette veranderingen. Onze belangrijkste aanbevelingen voor het bestuur zijn hieronder weergegeven.

Aanbevelingen:

- Vervolledig het strategiedocument (scenario analyse, concretisering) zodat het richting gevend wordt voor de toekomst;
- Heldere vastlegging inhoud functie en verantwoordelijkheid van -kern-partners - commissies – bestuur in de nieuwe governance structuur;
- Afronding, implementatie en fine tuning van 'onderhanden' beleid;
- Geef invulling aan een effectieve werking van de nieuwe governance door de 'cascade': Strategiedocument >> Masterplan (plateauplanning) >> Jaarkalender, rigoreus en tot in detail uit te werken en te implementeren voor alle bestuursorganen en uitbestedingspartners;
- Overweeg collectieve opleiding op het gebied van vermogensbeheer, ter versterking van de countervailing power in het bestuur.

Reactie van het bestuur

De aanbevelingen van de visitatiecommissie over het verslagjaar 2018 zijn door het bestuur in 2019 opgepakt. Het bestuur is verheugd dat de visitatiecommissie de resultaten daarvan heeft gezien en is blij met de positieve beoordeling.

De aanbevelingen van de visitatiecommissie sluiten aan bij de acties die het bestuur voor dit jaar heeft geformuleerd en hebben de aandacht van het bestuur.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	18.685	19.285
Aandelen	490.586	367.505
Vastrentende waarden	1.026.364	908.051
Derivaten	108.131	10.760
Overige beleggingen	321.052	280.558
	1.964.818	1.586.159
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	592	641
Vorderingen en overlopende activa [3]	59.920	54.739
Liquide middelen [4]	30.924	22.664
Totaal activa	2.056.254	1.664.203

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves [5]	-81.865	-82.379
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen [6]	2.014.771	1.729.332
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	592	641
Overige technische voorzieningen [8]	406	726
	2.015.769	1.730.699
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	122.350	15.883
Totaal passiva	2.056.254	1.664.203

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	29.426	29.711
Indirecte beleggingsopbrengsten	268.746	-87.153
Kosten van vermogensbeheer	-4.663	-4.278
	293.509	-61.720
Premiebijdragen van deelnemers [11]	32.381	31.971
Saldo van overdrachten van rechten [12]	-874	-1.623
Pensioenuitkeringen [13]	-37.088	-35.631
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [14]		
Benodigd voor nieuwe aanspraken	-30.513	-28.671
Benodigde intresttoevoeging	4.092	4.392
Inkoop uit waardeoverdracht en stortingen	1.065	1.251
Uitkeringen	37.280	35.844
Vrijgevallen voor kosten	1.007	896
Correcties en mutaties	-2.993	-419
Mutatie herverzekering	-49	-81
Resultaat op overlijden	-1.284	-161
Wijziging rentetermijnstructuur	-292.438	-78.738
Wijziging grondslagen	0	15.423
Mutatie premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	-1.606	-740
	-285.439	-51.004
Mutatie overige technische voorzieningen [15]	320	46
Herverzekering [16]	-39	-68
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [17]	-2.256	-2.369
Saldo van baten en lasten	514	-120.398

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2019	2018
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	514	-120.398

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2019	2018
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van deelnemers	32.746	31.652
Overgenomen pensioenverplichtingen	114	3.780
	32.860	35.432
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-37.104	-35.568
Overgedragen pensioenverplichtingen	-906	-1.677
Herverzekering	-40	-62
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-2.630	-1.945
Overige	6	-162
	-40.674	-39.414
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	29.882	28.116
Verkopen en aflossingen beleggingen	6.512.369	3.557.989
Overige	10	0
	6.542.261	3.586.105
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-6.522.222	-3.604.919
Kosten van vermogensbeheer	-3.965	-4.317
	-6.526.187	-3.609.236
Mutatie liquide middelen	8.260	-27.113
Saldo liquide middelen 1 januari	22.664	49.777
Saldo liquide middelen 31 december	30.924	22.664

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgemaakt in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder RJ 610 'Pensioenfonds' en BW 2 Titel 9.

Schattingen en veronderstellingen

Het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met BW 2 Titel 9 vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Verbonden partijen

BPOA kan als verbonden partij worden geclassificeerd. De kosten in verband met de uitvoering van de door BPOA te verrichten taken worden door SPOA gedragen. Deze transacties zijn onder normale marktvoorwaarden met de verbonden partij aangegaan.

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva worden gewaardeerd op nominale waarde, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien nagenoeg alle toekomstige voordelen en nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen.

Transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties.

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta worden omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen. Per balansdatum bestaande valutatermijntransacties worden gewaardeerd tegen ultimo boekjaar geldende koersen. Verschillen ten opzichte van de contractkoers worden in de staat van baten en lasten verwerkt en als overlopende post dan wel belegging in de balans gepresenteerd.

Onroerende zaken

De ter beurse genoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen

De aandelen zijn gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. Aandelenfondsen waarvoor geen beurswaarde beschikbaar is, worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende intrinsieke waarde, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op beurswaarde.

Vastrentende waarden

De ter beurse genoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters.

RJ 610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Overige beleggingen

De ter beurse genoteerde overige beleggingen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de op ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden de vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde) indien geen sprake is van transactiekosten.

Liquide middelen

Dit betreft direct opeisbare tegoeden bij banken die worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Algemene reserve

De reserve voor algemene risico's dient ter dekking van algemene risico's van het fonds. Het saldo van de rekening van baten en lasten wordt aan de algemene reserve toegevoegd of onttrokken.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gesteld op de contante waarde van de volledige te bereiken aanspraken. De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Overlevingstafel en ervaringssterfte

In het boekjaar is de prognosetafel AG2018, startjaar 2020, gehanteerd zoals gepubliceerd door het Actuariel Genootschap (AG). De ervaringssterfte behelst leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftেকansen, zodat rekening wordt gehouden met de hogere levensverwachting van de pensioenfondspopulatie ten opzichte van de gehele bevolking. De ervaringssterfte is gelijkgesteld aan de ervaringssterfte voor hoger opgeleiden (sinds 2016).

Rentetermijnstructuur

Er is gebruik gemaakt van de rentetermijnstructuur (RTS) per 31 december 2019, zoals gepubliceerd door DNB, met gebruikmaking van de Ultimate Forward Rate (UFR).

Toeslagverlening

Er wordt bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen rekening gehouden met de onvoorwaardelijke toeslagverleningen van de actieve en gewezen deelnemers (1,5% tot de pensioenleeftijd) welke middels de betaalde premies worden gefinancierd. Er wordt geen rekening gehouden met voorwaardelijke toekomstige verhogingen van opgebouwde en toegekende pensioenen.

Aannames partner

Tot de pensioendatum worden de leeftijdsafhankelijke partnerfrequenties 'CBS 2016 incl. samenwonend' gehanteerd. Op de pensioendatum is de partnerfrequentie 100%. Na de pensioendatum wordt het bepaalde partnersysteem gehanteerd. Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld.

Opslag uitkeringsduur

In de voorziening pensioenverplichtingen is een voorziening van 0,3% opgenomen ter compensatie van het feit dat er wordt uitgekeerd tot en met de maand waarin de deelnemer komt te overlijden.

Uitkeringen

De uitkeringen zijn continu betaalbaar verondersteld.

Overige technische voorzieningen

Naast de voorziening pensioenverplichtingen is er een voorziening risicodekkingen aanwezig ter dekking van toekomstige premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. De voorziening wordt gevormd middels een opslag op de betaalde premie van 2,5% van de actuariel benodigde premie. Daartegenover vinden onttrekkingen plaats als gevolg van invalidering.

Opslag wezenpensioen

Dit is een opslag van 0,5% van de voorziening van het latente partnerpensioen van niet-gepensioneerde deelnemers.

Opslag excassokosten

Voor toekomstige excassokosten wordt in de voorziening pensioenverplichtingen 2,7% gereserveerd.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Voor de berekening van de gekapitaliseerde waarde van de verzekeringspolissen zijn dezelfde grondslagen aangehouden als voor de totale voorziening pensioenverplichtingen. Er is met betrekking tot de herverzekeringscontracten geen recht op resultatendeling overeengekomen.

Herverzekering

Het pensioenfonds is op stop-loss basis herverzekerd voor het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico bij Zwitserleven. Op de einddatum van het contract bepaalt de actuaire de som van de verschuldigde overlijdenskapitalen. Daarnaast wordt het jaarlijks eigen behoud bij elkaar opgeteld. Is de som van de kapitalen groter dan de som van het jaarlijkse eigen behoud, dan wordt het verschil uitgekeerd aan het pensioenfonds. Het risico bij de niet-actieven en het deel onder de stop-loss grens komt voor rekening van het fonds. Het contract loopt tot 31 december 2019.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden de schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde) indien geen sprake is van transactiekosten.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de renteopbrengst verminderd met de kosten; bij de zakelijke waarden wordt hieronder verstaan het bruto-dividend, voor aftrek van dividendbelasting verminderd met de kosten. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde koersverschillen bij verkopen van beleggingen;
- valutaverschillen;
- niet-gerealiseerde koersverschillen.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen. De kosten vermogensbeheer worden in mindering gebracht op de beleggingsopbrengsten. Vanaf pagina 21 is een toelichting op de vermogensbeheerkosten opgenomen.

Premiebijdragen

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen, extra premies en bijdrage aan de kosten worden verwerkt in de periode waarin aan de voorwaarden volgens de uitvoeringsovereenkomst wordt voldaan.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofd van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Uitkeringen

De uitkeringen bestaan uit de betalingen aan uitkeringsgerechtigden die betrekking hebben op het boekjaar.

Uitvoeringskosten

Uitvoeringskosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Interne uitvoeringskosten ten aanzien van vermogensbeheer worden in mindering gebracht bij de beleggingsopbrengsten.

Bestemming van het saldo

Het resultaat ultimo jaar wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. Het kasstroomoverzicht is een weergave van de daadwerkelijke geldstroom van 1 januari t/m 31 december. Dus zonder rekening te houden met overloopposten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2019
Onroerende zaken						
Vastgoed beleggingsfondsen/ aandelen vastgoedbedrijven	19.285	2.736	-2.215	-9.531	8.410	18.685
Aandelen						
Aandelen beleggingsfondsen	304.174	26.101	-8.600	2.765	79.849	404.289
Aandelen direct	63.331	76.315	-67.163	1.026	12.788	86.297
	367.505	102.416	-75.763	3.791	92.637	490.586
Vastrentende waarden						
Obligaties	863.953	1.004.417	-958.679	28.095	45.881	983.667
Index obligaties	34.798	61.336	-66.711	2.717	1.857	33.997
Leningen op schuldbekentenis	0	4.249	-4.251	2	0	0
Repo	9.300	5.016.000	-5.016.498	-102	0	8.700
	908.051	6.086.002	-6.046.139	30.712	47.738	1.026.364
Derivaten						
Valutaderivaten	3.023	10	38.209	-38.219	3.247	6.270
Rentederivaten	-2.578	0	-37.074	37.130	91.573	89.051
	445	10	1.135	-1.089	94.820	95.321
Overige beleggingen						
Hedgefonds	107.964	0	0	1	1.820	109.785
Money Market Fund	172.594	331.057	-291.674	-227	-483	211.267
	280.558	331.057	-291.674	-226	1.337	321.052
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	1.575.844	6.522.221	-6.414.656	23.657	244.942	1.952.008

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2019
Derivaten (passiva zijde)						
Valutaderivaten	1.870					3.216
Rentederivaten	8.445					9.594
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	10.315					12.810
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	1.586.159					1.964.818
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	9.907					-28.965
Vorderingen/schulden uit hoofde van ontvangen collateral	41.152					9.148

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 8,2 miljoen aan onderpand ontvangen in de vorm van (staats)obligaties en € 38,6 miljoen (2018: € 2,5 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 47,7 miljoen (2018 € 43,6 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten en € 0,5 miljoen (2018: € 6,9 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats)obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. De verstrekte (staats)obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden. Het fonds is juridisch en economisch eigenaar van deze beleggingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

In onderstaande tabel is aangegeven op welke manier de marktwaarden zijn afgeleid.

	Directe markt- notering	Onafhanke- lijke taxaties	NCW berekening	Andere methode	Stand ultimo 2019
Onroerende zaken					
Vastgoed beleggingsfondsen/ aandelen vastgoedbedrijven	2.175	0	0	16.510	18.685
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	404.289	0	0	0	404.289
Aandelen direct	86.297	0	0	0	86.297
	490.586	0	0	0	490.586
Vastrentende waarden					
Obligaties	1.026.364	0	0	0	1.026.364
Derivaten					
Valutaderivaten	0	0	6.270	0	6.270
Rentederivaten	0	0	89.051	0	89.051
	0	0	95.321	0	95.321
Overige					
Hedgefonds	0	0	0	109.785	109.785
Money Market Fund	211.267	0	0	0	211.267
	211.267	0	0	109.785	321.052
Totaal belegd vermogen	1.730.392	0	95.321	126.295	1.952.008

Aansluiting beleggingen tussende jaarrekening en de Risicoparagraaf o.b.v. Look Through:

	Stand ultimo 2019	Interest	Toepassen Look Through	Stand ultimo 2019 conform risico- paragraaf
Onroerende zaken	18.685		12.983	31.668
Aandelen	490.586		-13.658	476.928
Vastrentende waarden	1.026.364	8.237	3.395	1.037.996
Money Market Fund	211.267		0	211.267
Derivaten	95.321	1.721	0	97.042
Hedge funds	109.785		0	109.785
Depotbank(en)	-28.965	-20	-2.720	-31.705
Totaal	1.923.043	9.938	0	1.932.981

	2019	2018
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Vordering met betrekking tot pensioenaanspraken		
Stand per 1 januari	641	722
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-49	-81
Stand per 31 december	592	641
SPOA heeft het overlijdensrisico op basis van een stoploss constructie herverzekerd bij Zwitserleven.		
Het eigen behoud bedraagt op jaarbasis 125% van verwachte schades door overlijden. Aangezien de werkelijke schade het eigen behoud niet overschrijdt, heeft de herverzekerder niet uitgekeerd in 2019. De mutatie heeft betrekking op de verzekerde aanspraken bij Nationale Nederlanden (oude pensioentoezeggingen).		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op deelnemers van het pensioenfonds	1.821	2.187
Vorderingen uit hoofde van waardeoverdrachten	9	8
Vorderingen uit hoofde van effectentransacties	14	535
Vorderingen uit hoofde van collateral	47.744	41.152
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend		
– - Vastrentende waarden	8.236	9.155
– - Derivaten	1.721	518
– - Overige beleggingen	-39	293
– - Banken	-6	-3
Subtotaal lopende intrest en nog te ontvangen dividend	9.912	9.963
Terugvorderbare dividendbelasting	401	270
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	1	1
Vorderingen op uitkeringen	18	0
Nog te ontvangen spaarkapitalen NN	0	82
Betalingen onderweg	0	541
Totaal vorderingen en overlopende activa	59.920	54.739

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.

	2019		2018	
[4] Liquide middelen				
Banken vermogensbeheerders	22.243		9.907	
Kas Bank N.V.	3.154		2.546	
ING Bank N.V.	5.527		10.211	
	30.924		22.664	
De liquide middelen (m.u.v. banken vermogensbeheerders) staan ter vrije beschikking van het fonds.				
[5] Stichtingskapitaal en reserves				
Stichtingskapitaal	0		0	
Het stichtingskapitaal bedraagt € 45,38.				
Algemene reserve				
Stand per 1 januari	-82.379		38.019	
Saldobestemming boekjaar	514		-120.398	
Stand per 31 december	-81.865		-82.379	
Totaal eigen vermogen	-81.865		-82.379	
Minimaal vereist eigen vermogen / minimaal vereiste dekkingsgraad	85.367	104,2%	73.258	104,2%
Vereist eigen vermogen / vereiste dekkingsgraad	320.854	115,9%	307.138	117,8%
Actuele dekkingsgraad		95,9%		95,2%
Beleidsdekkingsgraad		94,7%		100,0%

De actuele dekkingsgraad is 95,9%. Deze is vastgesteld als het Totaal Vermogen (Reserves plus de totale Voorzieningen) gedeeld door de totale Voorzieningen. De berekening is als volgt: $(-81.865 + 2.015.769) / 2.015.769 \times 100\% = 95,9\%$.

In 2019 is een herstelplan ingediend bij DNB omdat het pensioenfonds in een situatie van vermogenstekort verkeerde. Uit dit herstelplan blijkt dat het pensioenfonds binnen de gekozen maximale termijn herstelt tot de vereiste dekkingsgraad. Op basis van het reguliere beleid en de aan het herstelplan ten grondslag liggende veronderstellingen (waaronder voor de beleggingsrendementen de maximale parameters) was verwacht dat de beleidsdekkingsgraad van het fonds na tien jaar (in 2028) hersteld zou zijn tot ten minste de vereiste dekkingsgraad.

Volgens de prognose van de dekkingsgraad in het herstelplan 2019 was de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019 geschat op 96,4%. De beleidsdekkingsgraad per eind 2019 (94,7%) is derhalve lager dan de in het herstelplan geprognostiseerde beleidsdekkingsgraad.

In maart 2020 is een geactualiseerd herstelplan ingediend naar de situatie per 31 december 2019. Uit dit herstelplan blijkt dat de beleidsdekkingsgraad, uitgaande van de in het herstelplan gehanteerde veronderstellingen (waaronder voor de beleggingsrendementen de maximale parameters), zich naar verwachting binnen negen jaar (in 2028) herstelt naar de vereiste dekkingsgraad. In dit herstelplan zijn de economische effecten van de Coronacrisis niet meegenomen, omdat de impact op het moment van indienen nog niet bekend was. De daling van de dekkingsgraad in maart en april 2020 is echter dusdanig groot dat de

verwachtingen in het herstelplan naar alle waarschijnlijkheid niet gerealiseerd worden. Het bestuur monitort op wekelijkse basis de financiële basis. Op basis van de aannames in het herstelplan zou de beleidsdekkingsgraad eind 2020 voor het vijfde opeenvolgende jaar onder de minimaal vereiste dekkingsgraad liggen. Met de effecten van de Coronacrisis lijkt op grond van de huidige wetgeving een korting in 2021 daarom onvermijdbaar.

	2019	2018
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen		
Stand per 1 januari	1.729.332	1.678.633
Mutatie via staat van baten en lasten	285.439	50.699
Stand per 31 december	2.014.771	1.729.332
Ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen.		
Stand per 1 januari	1.729.332	1.678.633
Benodigd voor nieuwe aanspraken	30.513	28.671
Benodigde intresttoevoeging	-4.092	-4.392
Inkoop uit waardeoverdracht en stortingen	-1.065	-1.251
Uitkeringen	-37.280	-35.844
Vrijgevallen voor kosten	-1.007	-896
Correcties en mutaties	2.993	419
Mutatie herverzekering	49	81
Resultaat op overlijden	1.284	161
Wijziging rentetermijnstructuur	292.438	78.738
Wijziging grondslagen	0	-15.423
Mutatie premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	1.606	740
Mutatie opgebouwd kapitaal	0	-305
	2.014.771	1.729.332
[7] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	641	722
Mutatie	-49	-81
Stand per 31 december	592	641
Totaal voorziening pensioenverplichtingen	2.015.363	1.729.973

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd

- Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers
- Gewezen deelnemers met premievrije aanspraken
- Pensioengerechtigden

[8] Overige technische voorzieningen

Voorziening risicodekkingen

Stand per 1 januari

Mutatie via staat van baten en lasten

Stand per 31 december

Totaal technische voorzieningen ¹⁾

[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva

Schulden uit hoofde van derivaten

Schulden uit hoofde van intrest en dividend

Schulden uit hoofde van effectentransacties

Schulden uit hoofde van ontvangen collateral

Schulden uit hoofde van margin afrekeningen

Belastingen en sociale premies

Schulden inzake kosten van vermogensbeheer

Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Schulden aan verzekeringsmaatschappijen

Nog te muteren waardeoverdrachten

Omzetbelasting

Betalingen onderweg

	2019	2018
	952.821	796.399
	346.875	298.704
	715.667	634.870
	2.015.363	1.729.973
	726	772
	-320	-46
	406	726
	2.015.769	1.730.699
	12.810	10.315
	20	15
	11.332	3.264
	38.596	0
	51.208	0
	839	837
	1.361	663
	393	493
	0	240
	0	27
	33	29
	5.758	0
	122.350	15.883

Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

1) De voorzieningen kennen, gezien hun aard, een langlopend karakter.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

Bestuursvergoedingen zijn separaat weergegeven onder de pensioenuitvoerings- en administratiekosten. Hierin is in 2019 een bedrag ad 331 (2018: 394) aan bestuursvergoedingen opgenomen. Er zijn geen leningen en garanties verstrekt aan bestuursleden. Er zijn geen resultaat afhankelijke beloningen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2019 had Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers geen personeel in dienst.

Baten en lasten	2019	2018
[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	1.430	2.760
Zakelijke waarden	2.515	2.649
Vastrentende waarden	22.891	22.828
Derivaten	2.806	1.512
Subtotaal	29.642	29.749
Banken	-237	-52
Overige	21	14
Totaal directe beleggingsopbrengsten	29.426	29.711
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Onroerende zaken	-9.531	1.634
Zakelijke waarden	3.791	16.353
Vastrentende waarden	30.712	-11.193
Derivaten	-1.089	2.045
Overige beleggingen	-226	1.543
Valutare resultaten	1	2
	23.658	10.384

	2019	2018
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Onroerende zaken	8.410	-3.560
Zakelijke waarden	92.637	-51.470
Vastrentende waarden	47.738	-7.129
Derivaten	94.820	-40.275
Overige beleggingen	1.337	-4.465
Valutaresultaten	146	9.362
	245.088	-97.537
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	268.746	-87.153
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon aandelen	-640	-920
Beheerloon vastrentende waarden	-2.382	-2.030
Bewaarloon en overige kosten vermogensbeheer	-644	-668
Beleggingsadviseur	-398	-248
Beleggingsadministratie	-485	-263
Omzetbelasting	-114	-149
Totaal kosten vermogensbeheer ¹⁾	-4.663	-4.278
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën. De transactiekosten zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten en deels verrekend in de aan- en verkoopprijzen.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	293.509	-61.720
[11] Premiebijdragen van deelnemers		
Bijdragen van apothekers	32.381	31.824
Inkoopsommen (uit NN kapitalen)	0	147
	32.381	31.971
Feitelijke premie	32.381	31.824
Kostendeekkende premie	40.187	38.072
Gedempte kostendeekkende premie	24.131	23.772

1) Deze kosten zijn niet direct aan te sluiten met de kosten vermogensbeheer van het bestuursverslag, omdat daar ook kosten zijn opgenomen die zijn verwerkt in het nettorendement.

	2019	2018
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	33.054	31.017
– Opslag in stand houden vereist vermogen	5.884	5.583
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.249	1.472
	40.187	38.072
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	13.781	13.369
– Opslag in stand houden vereist vermogen	2.453	2.406
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.249	1.472
– Voorwaardelijk	6.648	6.525
	24.131	23.772
De actuarieel benodigde koopsom is voor de zuiver kostendeekkende premie vastgesteld op basis van de DNB rentetermijnstructuur per 31 december 2018. De solvabiliteitsopslag is gelijk aan 17,8%, zijnde het strategisch vereist eigen vermogen voor risico fonds per eind 2018. Het fonds heeft ervoor gekozen de kostendeekkende premie te dempen op basis van het verwacht rendement.		
Over het boekjaar 2019 bedroeg de feitelijk ontvangen premie 32.381. De feitelijk ontvangen premie is derhalve lager dan de zuiver kostendeekkende premie, maar hoger dan de gedempte kostendeekkende premie.		
[12] Saldo van overdrachten van rechten	-874	-1.623
[13] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-30.902	-29.587
Vergoeding OP en NP uitkeringen Nationale-Nederlanden	71	77
Partnerpensioen	-6.150	-6.001
Wezenpensioen	-107	-117
Subtotaal	-37.088	-35.628

	2019	2018
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	0	-3
Subtotaal	0	-3
Totaal pensioenuitkeringen	-37.088	-35.631
[14] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	-285.439	-51.004
[15] Mutatie overige technische voorzieningen		
Voorziening risicodekkingen	320	46
[16] Herverzekering		
Premies herverzekering		
- Overlijdensrisico	-55	-68
- Overlijdensrisico correctie voorgaand boekjaar	16	0
	-39	-68
[17] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-727	-856
Accountant: controle van de jaarrekening	-59	-52
Accountant: advies en aangifte inzake BTW	-25	-66
Actuaris	-244	-222
Overige kosten uitvoering	-395	-246
Bestuurskosten	-349	-429
Contributies en bijdragen	-144	-147
Kosten BPOA	-150	-140
Overige kosten	-163	-211
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten ¹⁾	-2.256	-2.369
Saldo van baten en lasten	514	-120.398

1) Zie uitgebreide specificatie in het bestuursverslag.

Actuariële analyse van het saldo

	2019	2018
Beleggingen / marktrente	5.164	-136.056
Premies	-1.671	-194
Overlijden	266	1.243
Kosten	-202	-425
Arbeidsongeschiktheid	-345	200
Herverzekering	-88	-149
Waardeoverdracht	191	-234
Uitkeringen en diverse bestandsmutaties	-2.801	-206
Wijziging grondslagen	0	15.423
	514	-120.398

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2019 als volgt te verdelen:

	2019
Algemene reserve	514
	514

Gebeurtenissen na balansdatum

Eind 2019 stak het coronavirus (COVID-19) voor het eerst de kop op in China. In maart 2020 kreeg het ook stevige voet aan de grond in Europa en daarmee in Nederland. Om het virus in te dammen en de gezondheid van mensen te beschermen, hebben veel landen drastische maatregelen moeten nemen. Deze maatregelen raken het dagelijks leven van alle mensen. De uitbraak van het coronavirus heeft ook economische gevolgen. Zowel grote als kleine bedrijven worden hard geraakt door deze crisis. De onzekerheid die dat met zich meebrengt, heeft gevolgen voor de financiële markt en daarmee voor de financiële positie van pensioenfondsen. Het effect van de crisis rondom het coronavirus is niet te isoleren. We kunnen wel bekijken wat er met de dekkingsgraad van het pensioenfonds is gebeurd. Eind februari 2020 werd die nog nauwelijks geraakt door de coronacrisis. De dekkingsgraad van het fonds was toen 90,0%. Bij het vaststellen van de jaarrekening is de crisis nog niet ten einde. De dekkingsgraad was per eind maart 2020 gedaald naar 86,3% en is inmiddels per eind mei weer opgekrabbeld naar 88,5%. Hoewel de coronacrisis niet de enige oorzaak van deze daling hoeft te zijn, geeft dit wel een indicatie van de financiële impact op het pensioenfonds gedurende deze periode.

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met bestuur, certificerend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2019 van 115,9% en ultimo 2018 van 117,8%.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Op basis van feitelijke beleggingsmix</i>				
Renterisico (S1)	43.471	2,2	48.356	2,8
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	229.325	11,4	183.450	10,6
Valutarisico (S3)	49.799	2,5	38.067	2,2
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	78.927	3,9	64.741	3,7
Verzekeringstechnisch risico (S6)	59.794	3,0	50.934	2,9
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer (S10)	12.104	0,6	7.578	0,4
Diversificatie-effect	-164.016	-8,1	-136.684	-7,9
Vereist eigen vermogen risico fonds (feitelijk)	309.404	15,4	256.442	14,8
Afname voor toerekening totale TV	0	0,0	0	0,0
Totaal vereist eigen vermogen (feitelijk)	309.404	15,4	256.442	14,8

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Op basis van strategische beleggingsmix</i>				
Renterisico (S1)	41.013	2,0	56.644	3,3
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	237.805	11,8	208.509	12,0
Valutarisico (S3)	54.792	2,7	11.021	0,6
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	84.753	4,2	99.944	5,8
Verzekeringstechnisch risico (S6)	59.794	3,0	50.934	2,9
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer (S10)	14.686	0,7	11.314	0,7
Diversificatie-effect	-171.989	-8,5	-131.228	-7,5
Vereist eigen vermogen risico fonds (strategisch)	320.854	15,9	307.138	17,8
Afname voor toerekening totale TV	0	0,0	0	0,0
Totaal vereist eigen vermogen (strategisch)	320.854	15,9	307.138	17,8
Actuele dekkingsgraad		95,9		95,2
Beleidsdekkingsgraad		94,7		100,0
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2		104,2
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		115,4		114,8
Strategisch vereiste dekkingsgraad		115,9		117,8

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2019 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 94,7%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2018 van 100,0%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 5,3%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 16,1 jaar (2018: 18,8)

Duratie van de pensioenverplichtingen 21,3 jaar (2018: 20,4)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	81.416	4,0	81.416	4,0
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	37.945	1,8	40.403	2,0
Renterisico	43.471	2,2	41.013	2,0
Afdeckingspercentage (B/A)		44,1		49,6

Hoogte buffer

Op basis van de Vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 43.471 (2,2%) en voor het strategisch renterisico 41.013 (2,0%).

Derivaten

Het renterisico is gedeeltelijk afgedekt door middel van renteswaps. De afloopdata variëren van juni 2019 tot december 2069. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verhoogd van 6,7 naar 16,1 (2018: van 7,7 naar 18,8).

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefonds in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	380.952	74,9	296.526	76,8
Opkomende markten (Emerging markets)	127.644	25,1	89.803	23,2
	508.596	100,0	386.329	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 229.325 (11,4%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 237.805 (11,8%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Het risico naar USD, GBP en JPY is volledig afgedekt en de overige valuta voor 77,2%.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Totaal beleggingen naar valuta exclusief derivaten				
Euro	1.066.932	55,4	798.044	50,1
Amerikaanse dollar	457.326	23,7	485.594	30,5
Australische dollar	10.017	0,5	7.028	0,4
Britse pound sterling	103.789	5,4	75.246	4,7
Canadese dollar	11.327	0,6	12.178	0,8
Deense kroon	69.201	3,6	57.701	3,6
Hongkongse dollar	36.457	1,9	28.979	1,8
Japanse yen	33.063	1,7	25.128	1,6
Nieuw-Zeelandse dollar	1.477	0,1	1.221	0,1
Noorse Kroon	2.199	0,1	2.409	0,2
Singaporese dollar	1.718	0,1	1.392	0,1
Zweedse Kroon	13.606	0,7	11.833	0,7
Zwitserse frank	19.368	1,0	11.485	0,7
Overige valuta	100.231	5,2	74.145	4,7
	1.926.711	100,0	1.592.383	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen naar valuta inclusief derivaten</i>				
Euro	1.972.317	102,0	1.740.562	109,1
Amerikaanse dollar	-194.855	-10,1	-226.911	-14,2
Australische dollar	1.322	0,1	-2.588	-0,2
Britse pound sterling	-17.469	-0,9	-48.280	-3,0
Canadese dollar	-2.493	-0,1	-4.945	-0,3
Deense kroon	3.078	0,2	33.069	2,1
Hongkongse dollar	36.457	1,9	28.979	1,8
Japanse yen	1.049	0,1	-6.459	-0,4
Nieuw-Zeelandse dollar	-2.068	-0,1	1.258	0,1
Noorse Kroon	4.623	0,2	3.156	0,2
Singaporese dollar	1.693	0,1	1.392	0,1
Zweedse Kroon	11.737	0,6	7.828	0,5
Zwitserse frank	-831	0,0	-7.478	-0,5
Overige valuta	118.421	6,0	75.823	4,7
	1.932.981	100,0	1.595.406	100,0
Saldo waarde valutaderivaten	6.270		3.023	

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2019:

	aankoop transacties	verkoop transacties
Euro	905.385	0
Amerikaanse dollar	0	-652.181
Australische dollar	0	-8.695
Britse pound sterling	0	-121.258
Canadese dollar	0	-13.820
Deense kroon	0	-66.123
Japanse yen	0	-32.014
Nieuw-Zeelandse dollar	0	-3.545
Noorse Kroon	2.424	0
Singaporese dollar	0	-25
Zweedse Kroon	0	-1.869
Zwitserse frank	0	-20.199
Overige valuta	18.190	0
	925.999	-919.729

Indien de afrekening van deze transacties op 31 december 2019 zou hebben plaatsgevonden dan zou het af te rekenen bedrag 6.270 lager uitvallen dan de aankoopwaarde. Dit is het verschil in de waarde van de beleggingen voor, en na afdekking van het valutarisico ad resp. 1.926.711 en 1.932.981 zoals hierboven weergegeven.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 49.799 (2,2%) en voor het strategisch valuta risico 54.792 (2,7%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen.

Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen.

Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

(Onderstaande weergave is inclusief Money Market Fund).

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	330.029	26,4	277.136	25,4
AA	226.948	18,2	216.269	19,8
A	274.851	22,0	273.044	25,0
BBB	270.148	21,6	238.411	21,9
Geen rating of lager dan BBB	147.287	11,8	86.208	7,9
	1.249.263	100,0	1.091.068	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	268.400	21,5	195.509	17,9
Resterende looptijd 1 <> 5 jaar	312.554	25,0	162.592	14,9
Resterende looptijd 5 <> 10 jaar	224.712	18,0	183.196	16,8
Resterende looptijd 10 <> 20 jaar	122.659	9,8	143.182	13,1
Resterende looptijd >= 20 jaar	320.938	25,7	406.589	37,3
	1.249.263	100,0	1.091.068	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 78.927 (3,9%) en voor het strategisch kredietrisico van 84.753 (4,2%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk en strategisch verzekeringstechnisch risico bedraagt 59.794 (3,0%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook 'grote posten' zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor concentratierisico (S8) gelijkgesteld aan 0%.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
<i>Verdeling onroerende zaken per sector:</i>				
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	17.409	55,0	11.975	42,0
Winkels	14.249	45,0	16.005	56,2
Woningen	10	0,0	519	1,8
	31.668	100,0	28.499	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling onroerende zaken per regio:</i>				
Europa EU	19.499	61,6	19.814	69,6
Europa niet-EU	127	0,4	113	0,4
Azië ex Japan	2.198	6,9	980	3,4
Midden- en Zuid-Amerika	40	0,1	30	0,1
Noord-Amerika	4.910	15,5	3.833	13,5
Oceanië	4.373	13,8	3.403	11,9
Overig	521	1,7	326	1,1
	31.668	100,0	28.499	100,0

Er zijn geen grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen

Verdeling aandelen per sector:

Basismaterialen	24.851	5,2	19.460	5,4
Communicatiediensten	18.376	3,9	11.423	3,2
Cyclische consumptiegoederen	63.713	13,4	43.345	12,1
Defensieve consumptiegoederen	38.204	8,0	31.284	8,7
Energie	24.879	5,2	27.581	7,7
Financiële dienstverlening	94.979	19,9	72.726	20,4
Gezondheidszorg	50.262	10,5	40.518	11,3
Industrie	54.501	11,4	35.946	10,1
Nutsbedrijven	12.748	2,7	9.843	2,8
Technologie	92.943	19,5	61.617	17,2
Overig	1.472	0,3	4.087	1,1
	476.928	100,0	357.830	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen per regio:</i>				
Europa EU	126.654	26,6	93.742	26,2
Europa niet-EU	30.037	6,3	20.138	5,6
Noord-Amerika	145.584	30,5	115.694	32,4
Midden- en Zuid-Amerika	6.830	1,4	5.163	1,4
Azië excl. Japan	104.340	21,9	75.218	21,0
Oceanië	50.148	10,5	38.971	10,9
Overig	13.335	2,8	8.904	2,5
	476.928	100,0	357.830	100,0

Grote posten: aandelen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen

Actiam	0	0,0	199.815	12,7
BLR Emr Mrkts ex-Latin America Equity Index Fund B	72.243	3,7	0	0,0
BlackRock MSCI Emerging Markets Free B	71.717	3,9	0	0,0
SNS Repsponsible Index Fund	260.329	13,3	0	0,0
BlackRock International Funds	0	0,0	104.359	6,6

Vastrentende waarden

Verdeling vastrentende waarden per regio:

Europa EU	842.762	67,4	665.416	61,0
Europa niet-EU	26.910	2,2	19.144	1,8
Noord-Amerika	264.848	21,2	310.938	28,5
Midden- en Zuid-Amerika	12.629	1,0	17.869	1,6
Azië ex Japan	7.533	0,6	6.736	0,6
Oceanië	36.033	2,9	22.318	2,0
Overige	58.548	4,7	48.647	4,5
	1.249.263	100,0	1.091.068	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen

Netherlands Government Bond	134.304	6,9	119.023	8,1
Institutional Cash Series PLC	211.268	10,8	172.594	11,0

Overige beleggingen*Verdeling overige beleggingen per regio:*

	2019		2018	
	€	%	€	%
Europa EU	-28.874	-37,0	10.115	8,6
Europa niet-EU	51	0,1	-8	0,0
Noord-Amerika	-2.962	-3,8	-1.079	-0,9
Azië excl. Japan	404	0,5	270	0,2
Oceanië	54	0,1	1	0,0
Midden- en Zuid-Amerika	109.392	140,1	105.887	90,5
Overig	15	0,0	1.860	1,6
	78.080	100,0	117.046	100,0

Grote posten: overige beleggingen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen

UBS DPAP CL SHS 2012 Serie 2	109.342	5,6	105.852	0,0

Er zijn geen beleggingen uitgeleend.

Hoogte buffer

Er wordt geen additionele buffer voor concentratierisico meegenomen.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 12.104 (0,6%) en voor het strategisch actief beheer risico van 14.686 (0,7%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille 2,4% bedraagt (Acadian fonds 3,5%).

Effect toerekenen naar totale vereiste dekkinggraad

Om van de vereiste dekkinggraad voor risico fonds te geraken tot de vereiste dekkinggraad dient een aanpassing te worden gemaakt omdat het fonds een herverzekerde technische voorziening en een technische voorziening voor risico deelnemers heeft. Op basis van zowel de feitelijke verdeling als de strategische verdeling is het effect gering en derhalve niet zichtbaar in de vereiste dekkinggraad.

Uitbestedingsrisico

Zie voor een nadere beschrijving van dit risico de risicoparaagraaf van het bestuursverslag.

Vastgesteld te Amersfoort d.d. 15 juni 2020

Het bestuur

Mw. M.J.G. van de Lustgraaf-Wielens
Voorzitter

Dhr. J.P. Boelstra
Secretaris/Penningmeester

Dhr. R.A.L. Heijn

Mw. C.R.C. Huizinga-Arp

Mw. E.A.A.M. Lie-Kwie ten Berge

Overige gegevens

Statutaire bepaling van resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Beroepspensioenfonds Openbare Apothekers te 's-Gravenhage is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Wet verplichte beroepspensioenregeling over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Beroepspensioenfonds Openbare Apothekers, zoals vereist conform artikel 143 van de Wet verplichte beroepspensioenregeling. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het beroepspensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Triple A – Risk Finance Certification B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het beroepspensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 8.234.750. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 250.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het beroepspensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 142 van de Wet verplichte beroepspensioenregeling, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 121 tot en met 135 van de Wet verplichte beroepspensioenregeling. De door het beroepspensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het beroepspensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het beroepspensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het beroepspensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 121 tot en met 135 van de Wet verplichte beroepspensioenregeling, met uitzondering van artikel 126 (minimaal vereist eigen vermogen), 127 (vereist eigen vermogen) en 128 (dekking door waarden) omdat het eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen en de technische voorziening niet geheel door waarden wordt gedekt.

De beleidsdekkingsgraad van het beroepspensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor vijf achtereenvolgende jaareinden. Indien de beleidsdekkingsgraad het komende jaar lager uitkomt dan het niveau van de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen dan zal in 2021 een kortingsmaatregel moeten worden uitgevoerd.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Beroepspensioenfonds Openbare Apothekers is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen. In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amsterdam, 15 juni 2020

drs. J.J.M. Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 9,7 miljoen
Toegepaste benchmark	0,5% van het pensioenvermogen per 31 december 2019, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en het stichtingskapitaal en reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien de stichting in een herstelsituatie zit en op basis van de verwachtingen in het herstelplan er een reële kans bestaat op korten van de pensioenaanspraken en –rechten in 2021, hebben wij de materialiteit bepaald op 0,5% van het pensioenvermogen. Voorgaand jaar hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd aangezien per 31 december 2018 nog geen sprake was van een reële kans op korten binnen een jaar. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is verder niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 480.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad

Risico

De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft.

De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in de toelichting op de balans per 31 december onder [5] 'Stichtingskapitaal en reserves'. Hieruit blijkt dat de stichting in een situatie van vermogenstekort verkeert en dat inmiddels een korting van de pensioenaanspraken en –rechten in 2021 op grond van de huidige wetgeving onvermijdbaar lijkt.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids) dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen voor risico pensioenfondsen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maanddekkingsgraden: – Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar hebben wij geen key items geïdentificeerd. – Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de technische voorzieningen zoals gehanteerd bij de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.

Waardering en toelichting van beleggingen voor risico pensioenfonds zonder directe marktnotering

Risico	De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Wet verplichte beroepspensioenregeling te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen voor risico pensioenfonds is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde beleggingsfondsen. Met name de posities in niet-(beurs)genoteerde vastgoed beleggingsfondsen en hedgefonds kennen inherente waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen voor risico pensioenfonds beschreven in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans per 31 december onder [1] 'Beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2019 € 16,5 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde vastgoed beleggingsfondsen en € 109,8 miljoen in hedgefonds. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder directe marktnotering niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.
Onze controleaanpak	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2019. Wij hebben de waarderingsgrondslagen van de posities in niet-(beurs)genoteerde vastgoed beleggingsfondsen en hedgefonds geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2019 van deze fondsen. Daarbij hebben wij vastgesteld dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten in de jaarrekeningen van deze beleggingsfondsen aansluiten op de grondslagen van de stichting. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfonds onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds zonder directe marktnotering per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico

De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen, betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Wet verplichte beroepspensioenregeling te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.

De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans per 31 december onder [6] 'Voorziening pensioenverplichtingen'.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019: – Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. – Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. – Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Benadrukking van de gevolgen van de Corona uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot dag. Ook Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers heeft te maken met de gevolgen zoals uiteen zijn gezet in het bestuursverslag onder 9.2 'COVID-19' en in de toelichting op de jaarrekening ten aanzien van de gebeurtenissen na balansdatum. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het verslag over het boekjaar andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag, inclusief voorwoord;
- de overige gegevens;
- het meerjarenoverzicht, verantwoordingsorgaan, intern toezicht en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Eindhoven, 19 juni 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. P.A.E. Dirks RA

Bijlagen

Bijlage Overzicht rapportagenormen Code Pensioenfonds.

Ondanks het pas-toe-of-leg-uit karakter van de Code Pensioenfonds zijn er bepalingen die altijd een toelichting veronderstellen. Deze normen worden hieronder genoemd, met een verwijzing naar de toelichting in het jaarverslag.

Rapportagenorm	Voldoet het pensioenfonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur beschrijft in het bestuursverslag bij de betreffende beleidsonderwerpen het beleid dat het in 2019 voerde, de gerealiseerde uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakte.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert in hoofdstuk 7 'Governance' over de samenstelling van fondsorganen en de geschiktheid van de leden en over diversiteit.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het Verantwoordingsorgaan of het Belanghebbendenorgaan is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen	Ja	In hoofdstuk 7 'Governance' onder 'Diversiteit' rapporteert het bestuur over de diverse samenstelling van fondsorganen, de doelen ten aanzien van diversiteit en de stappen voor het bevorderen van diversiteit.

Rapportagenorm	Voldoet het pensioenfonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 47 Het Intern Toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De Visitatiecommissie betreft de Code bij de uitoefening van zijn taak en rapporteert hierover in zijn rapportage.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	In hoofdstuk 1 'Karakteristieken van SPOA' beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van het pensioenfonds.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het bestuur licht in hoofdstuk 5 'beleggingen' de overwegingen toe om maatschappelijk verantwoord te beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	In hoofdstuk 7 'Governance' rapporteert het bestuur over de naleving van de integriteitregeling en over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In hoofdstuk 2 'Pensioenbeheer' wordt gerapporteerd over de behandeling van klachten en geschillen.

Colofon

Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers (SPOA)
Akerstraat 92, 6411 HD Heerlen
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen

Redactie

Stichting Pensioenfonds Openbare Apothekers, Heerlen